

Verbeter de wereld, begin in Leiden

**Verkiezingsprogramma
Gemeenteraad 2022**

**Partij voor
de Dieren**

Verbeter de wereld, begin in LEIDEN!

Soms word je moedeloos van alle berichten over klimaatverandering, het verlies van biodiversiteit en de stikstofcrisis. Kunnen we het tij nog keren of vechten we tegen beter weten in?

Voor de radicale verandering die op korte termijn noodzakelijk is, is het nodig dat we vasthouden aan onze idealen. Idealisme is het nieuwe realisme! En juist in onze eigen woonomgeving, in ons eigen Leiden, kunnen we samen het grote verschil maken.

Professor Erica Chenoweth van Harvard University onderzocht vreedzame, sociale revoluties op tal van gebieden en ontdekte dat wanneer tenminste 3,5% van een gemeenschap zich actief inzet voor sociale verandering, die verandering binnen handbereik is én plaatsvindt. Een hoopvolle gedachte voor Leiden, want bij de laatste Tweede Kamerverkiezingen behaalde de Partij voor de Dieren in Leiden al 6% van de stemmen! En inmiddels staan we er nóg beter voor.

Leiden kan een veel fijnere stad worden voor mens en dier. Een stad waarin de natuur gekoesterd wordt en waarin alle inwoners, mens en dier, zich thuis voelen. Een stad waar het algemeen belang het wint van commerciële belangen en die ook ruimte biedt aan komende generaties.

Problemen die op dit moment in Leiden spelen, zoals bijvoorbeeld de aantasting van stadsnatuur, de fouten in participatie en de woningnood, kunnen we samen oplossen. Vaak is het geen kwestie van geld, maar vooral van politieke moed. Waar auto's staan kunnen geen kinderen spelen, waar tegels liggen kunnen geen bloemen bloeien en op de plek van parkeergarages kunnen geen parken worden aangelegd.

De Partij voor de Dieren bestaat dit jaar 20 jaar en we hebben al die tijd vastgehouden aan onze idealen. Wij zijn de partij waarbij kiezers zich het meest thuis voelen volgens onderzoek van Peil.nl. Omdat we niet van de koehandel zijn en letterlijk geen vlieg kwaad doen.

Onze tien speerpunten voor de komende vier jaar:

- Kappen met kappen! We gaan de parken en bomen in Leiden veel beter beschermen. Straten, tuinen en daken vergroenen we radicaal.
- Uiterlijk in 2030 is Leiden klimaatneutraal. We zetten in op energiebesparing en pakken energiearmoede aan.
- We gaan vol voor fossielvrije, duurzame energie. Dicht bij huis opgewekt, met respect voor mens, dier en natuur. Dus geen geldverslindende warmtepijp uit de Rotterdamse haven.
- Een passende woning voor iedereen! Wonen wordt eerlijker. Huisjesmelkers en speculanten pakken we aan.
- In Leiden wonen meer dieren dan mensen. Er komt structureel meer aandacht en geld voor dierenrechten en dierenwelzijn.
- Leidenaren krijgen meer invloed. In plaats van plannen voor inwoners, maken we plannen mét inwoners.
- Leiden wordt gezonder. Luchtvervuiling en geluidsoverlast gaan we tegen. Sport en gezond voedsel worden beter beschikbaar voor iedereen.
- In onze stad moet iedereen zichzelf kunnen zijn. Geweld, racisme en discriminatie worden hard aangepakt.

- Ruim baan voor voetgangers, fietsers en toegankelijk openbaar vervoer. De binnenstad wordt autovrij en binnen de bebouwde kom rijden we maximaal 30 km/u.
- Een eerlijke, schone en lokale economie. De grootste vervuilers betalen het meest en zwerfafval pakken we aan.

Of jouw stem ertoe doet op 16 maart? Absoluut, alle kleine bee(s)tjes helpen. Ze kunnen de doorslag geven voor een veel fijner Leiden!

Martine van Schaik
Lijsttrekker Partij voor de Dieren Leiden

Inhoudsopgave:

1 Er is geen Planeet B	7
De biodiversiteitscrisis en klimaatcrisis samen aanpakken	8
Een betere wereld begint in Leiden	8
Besparen, besparen, besparen: minder energiegebruik de hoogste prioriteit	9
Natuurlijk duurzame energie opwekken	10
Klimaatrechtvaardigheid	10
Goed voorbeeld doet volgen	11
2 Dieren tellen mee	13
Bescherming voor alle dieren	14
Respect en zorg voor in het wild levende dieren	14
Zorg voor huisdieren	15
Educatie en voorlichting	16
Geen vermaak ten koste van dieren	16
3 Kies voor groen	19
Koester onze natuur	20
Meer groen in de straat	21
De gemeente geeft het groene voorbeeld	22
4 Hoogste tijd voor een andere economie	25
Welkom in de donuteconomie!	26
Geen grondstof gaat verloren	26
Afval bestaat niet	27
Lokale economie versterken	27
Stop de vervuiling!	28
Maatschappelijk verantwoord ondernemen	28
Festivals, evenementen en toerisme	29
5 Prettig en duurzaam wonen voor iedereen	31
Geen woningmarkt maar volkshuisvesting	32
Klimaatpositief, circulair en natuurinclusief	33
Durf te kiezen in de schaarse ruimte	33
6 Vervoer zonder vervuiling	37
Ruim baan voor voetgangers en fietsers	38
Goed en duurzaam openbaar vervoer	39
Minder en schonere auto's = meer ruimte en gezonde lucht!	39
7 Gezond en veilig in Leiden	43
Gezond begint bij schoon	44
Bewegen is gezond	44
Gezond en duurzaam voedsel	45
Gezond en wel	45
Zoönosen zoals COVID-19 en Q-koorts	46
Zorg op maat	46
Verslavingen	48
Veiligheid	48

8 Iedereen doet er toe	51
Gelijke kansen voor iedereen	52
Humaan asielbeleid	53
Volwaardig meedoen voor iedereen	53
Een armoedevrij Leiden	54
Werk in groene banen	55
9 Slimmer, wijzer, mooier	57
Goed onderwijs voor iedereen	58
Cultuur en erfgoed voor iedereen toegankelijk	59
10 Samen, eerlijk en open	63
Sterke lokale democratie	64
Transparant bestuur	64
Het recht op privacy	65

1 Er is geen planeet B

Klimaat, biodiversiteit en energie

We leven op een prachtige planeet die alles biedt wat het leven mooi maakt. Maar

door ons toedoen warmt de Aarde in rap tempo op. Door de uitstoot van broeikasgassen, het gebruik van gif en de vernietiging van natuur maakt de mensheid de Aarde onleefbaar voor mens en dier. De gevolgen daarvan zijn al dagelijks te zien. We kunnen niet op dezelfde voet door blijven gaan, ook niet als we een beetje vergroenen.

Door nú radicaal andere keuzes te maken, kunnen we de klimaatcrisis en de biodiversiteitscrisis samen het hoofd bieden. De Partij voor de Dieren zet daarom volop in op een koersverandering.

Wij kiezen voor Plan B, een plan om de planeet leefbaar te houden.

Nu en in de toekomst.

De biodiversiteitscrisis en klimaatcrisis samen aanpakken

Pas als we durven te denken vanuit het meest kwetsbare – dieren, natuur en milieu – zullen we in staat zijn om de noodzakelijke veranderingen door te voeren die het mogelijk maken om te blijven leven op deze prachtige planeet. De belangrijkste maatregel om de crises te keren is het verkleinen van onze ecologische voetafdruk. Dit vraagt om een allesomvattende aanpak: één waarbij klimaatplannen gecombineerd worden met maatregelen voor behoud en herstel van biodiversiteit. Dat doen we samen met inwoners en bedrijven. Zo kunnen we genieten van meer natuur, een fijnere en schonere woonomgeving, en minder uitstoot van verkeer en landbouw. We maken van een min-min situatie een win-win situatie.

- Voor alle klimaatplannen wordt zo vroeg mogelijk in het proces een natuurtoets uitgevoerd, om kansen te benutten en bedreigingen voor aanwezige planten en dieren te voorkomen.
- Bouwplannen krijgen van de gemeente een CO₂-budget wat betekent dat er een limiet wordt gesteld aan de hoeveelheid uit te stoten broeikasgassen om zo binnen de 1,5 graad doelstelling te blijven.
- De gemeente beschermt bestaande bomen en plant daarnaast extra bomen om langdurig CO₂ op te vangen, het liefst in de vorm van bossen.
- De gemeente werkt niet mee aan de kunstmatige (ondergrondse) opslag van CO₂.
- De aangekondigde Omgevingswet biedt onvoldoende waarborgen voor onder andere klimaat, milieu, gezondheid, natuur en dieren. Als deze wet er toch komt moet de bescherming van kwetsbare waarden goed geborgd worden. In omgevingsvisies heeft de aanpak van de klimaat- en biodiversiteitscrises de hoogste prioriteit voor de gemeente.
- De stem van omwonenden en de belangen van natuur, dieren, biodiversiteit en het klimaat worden stevig verankerd in de participatieprocessen bij nieuwe ontwikkelingen.
- Ook zorgen we voor hogere waterstanden in veenweidegebieden, zodat er geen broeikasgassen vrijkomen en optimale omstandigheden voor weidevogels worden gecreëerd.

Een betere wereld begint in Leiden

De beste plek om de wereld te verbeteren is dichtbij huis, in onze eigen gemeente. Leiden kan en moet zelf veel doen, maar kan het niet alleen. De gemeente moet zich stevig gaan verzetten tegen de laksheid van de Rijksoverheid om klimaatverandering en het verlies van biodiversiteit echt aan te pakken. Tegelijkertijd worden lokaal de nodige maatregelen genomen.

- Leiden roept de klimaat- en biodiversiteitscrisis uit. Er komt een ambitieus klimaatplan met bijbehorend budget. Er komen concrete, afrekenbare tussendoelen en snelle bijstelling als die doelen niet gehaald dreigen te worden. Ook wordt er een biodiversiteitsherstelplan opgesteld.
- Uiterlijk in 2030 is Leiden klimaatneutraal en zet het zich in op herstel van biodiversiteit en behouden, beschermen en uitbreiden van robuuste en verbonden natuur.
- Er komt een wethouder voor Klimaat & Biodiversiteit.
- Al het beleid wordt getoetst op duurzaamheid in een duurzaamheidsparagraaf, waarin de gevolgen voor dieren, natuur, milieu en klimaat staan omschreven.
- De gemeente heeft deskundige werknemers in dienst op het gebied van klimaat, dierenwelzijn, milieu, natuur, maatschappelijk verantwoord inkopen en biodiversiteit. Deze kennis wordt actief gedeeld met partners en netwerken van de gemeente.
- Leiden eist scherpere wettelijke maatregelen van het Rijk, waaronder strengere uitstooteisen voor bedrijven en natuurinclusieve en energiepositieve nieuwbouw. Gemeenten moeten meer mogelijkheden krijgen om vervuilende bedrijven aan te pakken en te weren.
- Er komt een expertisecentrum Biodiversiteit en Duurzaamheid waar inwoners en bedrijven gratis en onafhankelijk advies kunnen vragen.

- Leiden heeft medewerkers beschikbaar die huurders ondersteunen bij het laten aanbrengen van energiebesparende maatregelen, dit in overleg met de verhuurder of desnoods met tussenkomst van de huurcommissie. Woningeigenaren, VvE's en bedrijven kunnen via de website/loket van gemeente worden verwezen naar energieadviseurs in de regio.
- Een team van deskundige en inspirerende klimaatcoaches staat klaar om inwoners en bedrijven te informeren, te enthousiasmeren en te helpen bij verduurzaming. Zij verstrekken gratis energiescans en meten de ecologische voetafdruk van inwoners en bedrijven.
- Iedere wijk heeft een eigen karakter en specifieke uitdagingen. Daarom maakt de gemeente in samenwerking met inwoners en relevante partners per wijk een concreet transitieplan. Hierin staan plannen voor energiebesparing en de opwekking en opslag van duurzame energie en warmte. Tegelijkertijd wordt gekeken hoe de biodiversiteit van de buurt versterkt kan worden. We zetten in op lokale warmtenetten, die uitsluitend met duurzame energie worden gevoed.
- Leiden trekt zich terug uit de WarmtelinQ vanuit de Rotterdamse haven. Restwarmte uit fossiele industrie is geen duurzame energie.
- De transitie naar een klimaatneutraal Leiden in 2030 geven we samen vorm. De gemeente stelt een, geloot en representatief voor inwoners van de gemeente, burgerberaad in waarbij inwoners, met ondersteuning van experts en creatievelingen, het gemeentebestuur adviseren over het klimaatbeleid. Deelnemers worden hiervoor zeer billijk betaald.
- De rekenkamercommissie onderzoekt doorlopend of het gemeentelijke klimaatbeleid voldoende bijdraagt aan het bereiken van klimaatdoelstellingen.
- We creëren meer ruimte voor de opvang van water, bijvoorbeeld door gedempte grachten, zoals de Lange Mare, te ontdeppen.

Besparen, besparen, besparen: minder energiegebruik de hoogste prioriteit

Wat je niet gebruikt, hoef je ook niet op te wekken. Daarom moet energiebesparing een veel grotere rol spelen in het duurzaamheidsbeleid van Leiden. Naast technische aanpassingen, zoals betere isolatie, warmtepompen en LED-verlichting, kiezen we ervoor om bepaalde dingen niet of minder te gaan doen. Er is in ons dichtbevolkte land bijvoorbeeld geen ruimte om onbeperkt energieslurpers zoals datacenters en de kunstmestindustrie toe te staan. We pakken de bedrijven die milieuregels overtreden voortvarend aan en gaan actief op zoek naar bedrijven die duurzame producten en diensten leveren.

- In 2030 gebruiken huishoudens, bedrijven en organisaties in Leiden ten minste 65% minder energie dan in 1990. De gemeente stelt hiertoe een ambitieus Actieplan Besparen op met concrete en controleerbare tussendoelen.
- Alle gebouwen met verwarming worden goed geïsoleerd. De gemeente zet vol in op voorlichting over en (waar nodig) financiële ondersteuning van natuurinclusieve woningisolatie. Daarnaast komt er tevens meer voorlichting over – en eventueel subsidie voor – het koelen van woningen en kantoren door middel van groene daken, groene gevels en zonwering.
- Leiden pakt samen met lokale ondernemers energieverspilling aan, zoals lichtvervuiling, niet-duurzame terrasverwarming, open winkeldeuren in de winter. Duurzame alternatieven worden gepromoot.
- De gemeente gaat strenger optreden tegen vervuilende en energieslurpende bedrijven. Dit doen we door de Wet Milieubeheer streng te handhaven, waaronder de energiebesparingsplicht van bedrijven in deze wet.
- Met bedrijven die zich willen vestigen of uitbreiden, maken we stevige afspraken die verder gaan dan de geldende wettelijke verplichtingen, zoals zon op dak en isolatie. Bedrijven die meer willen doen dan de wettelijke verplichtingen, kunnen op steun van de gemeente rekenen.

- Om te voorkomen dat bedrijven met een grote broeikasgasuitstoot in Leiden gevestigd worden, stellen we eisen aan de CO₂ uitstoot in de vestigingsvergunning. Voor duurzame bedrijven wordt de groene loper uitgelegd.

Natuurlijk duurzame energie opwekken

Onze energie gaan we duurzaam opwekken, dichtbij huis en met respect voor mens, dier en natuur. Omdat ruimte schaars is en er al gauw conflicten ontstaan, is de opwekking van energie op bepaalde plekken ongewenst. Wij zetten vol in op fossielvrije energie uit zon en wind, daar waar het kan. Wij hanteren strikte eisen voor duurzaamheid en veiligheid om te bepalen welke vormen van energie-opwek duurzaam en veilig zijn en welke niet.

- Zonnepanelen en groen worden de norm op daken, gevels, geluidswallen en boven parkeerplaatsen, behalve op monumentale en beeldbepalende panden. Indien particulieren, VvE's, woningcorporaties en bedrijven dit zelf niet doen, investeert de gemeente hierin door samenwerking met een lokale energiecoöperatie of een gemeentelijk energie-investeringsbedrijf.
- Er komen geen zonneparken in, en aangrenzend aan, de natuur. Voor de aanleg van zonnepanelen wordt gebruik gemaakt van een zonneladder, die de volgorde bepaalt van aanleg. Landbouwgrond is bedoeld voor plantaardige voedselproductie en natuurontwikkeling, niet voor zonneweides.
- Alle nieuwe panden worden energiepositief en wekken meer energie op dan ze gebruiken.
- Er wordt niet geïnvesteerd in warmtenetten die gevoed worden door restwarmte uit de fossiele industrie, bio-industrie of biomassacentrales. We gebruiken duurzame lagetemperatuurbronnen om woningen en andere gebouwen te verwarmen. Naast warmtepompen wordt er geïnvesteerd in warmte- en koudeopslag, bodemwarmte, en warmte uit water (aquathermie) of zout (warmtebatterij). Vanzelfsprekend enkel als het veilig kan en het geen ecologische verstoring veroorzaakt.
- Leiden stimuleert windenergie op locaties waar mensen, dieren en natuur er geen of weinig hinder van ondervinden, bijvoorbeeld langs snelwegen en op industrieterreinen. Er komen geen windturbines in natuurgebieden en in gebieden met kwetsbare vogel- of vleermuispopulaties.
- Windturbines worden alleen aangelegd als er voldoende maatregelen getroffen worden om slachtoffers onder vogels en vleermuizen te voorkomen, zoals een stilstandvoorziening en een zwarte wijk.
- Windturbines en zonnepanelen zijn zo duurzaam mogelijk geproduceerd, met zo veel als mogelijk gerecyclede materialen en van duurzame (lokale) leveranciers.
- Het verstoken van bomen is geen oplossing voor het energievraagstuk. Kostbare natuur kappen om te verbranden is niet duurzaam. Ook mestvergisting is niet duurzaam, omdat dit bijdraagt aan de instandhouding van de intensieve veehouderij. We staan de verbranding van hout en de vergisting van mest voor warmte en elektriciteit niet toe. Voor andere vormen van biomassa komen strenge duurzaamheidscriteria.
- Aardwarmte of geothermie kan in bepaalde gevallen een bron van duurzame warmte zijn maar ook hier gelden de zorgvuldigheidsnormen voor mens, dier en natuur en het voorzorgsbeginsel.
- Er is grote behoefte aan praktisch geschoolde vaklieden om de energietransitie mogelijk te maken. Leiden werkt samen met het lokale MBO om omscholingstrajecten te ontwerpen en promoten.
- Leiden ondersteunt bewonersinitiatieven op het gebied van duurzame energie (bijvoorbeeld Zon op Leiden, de Watergeuzen en duurzame wijkenergie initiatieven) actief.

Klimaatrechtvaardigheid

De lusten en de lasten van de energietransitie gaan we eerlijk verdelen: de grootste vervuilers betalen de zwaarste lasten. Lagere inkomens krijgen de nodige ondersteuning. Inwoners

profiteren mee van de opwek van duurzame energie en zijn een belangrijke gesprekspartner in de planvorming.

- Het principe "de vervuiler betaalt" wordt grondslag voor gemeentelijke heffingen, onder andere bij de afvalstoffenheffing. Inwoners die minder afval aanbieden hebben lagere kosten. Het laten ophalen of wegbrengen van grofvuil wordt gratis tot een bepaalde hoeveelheid. Ook komt er een groene heffingskorting op de onroerendezaakbelasting, zodat het financieel aantrekkelijker wordt om een huis of bedrijfspand te verduurzamen.
- Steeds meer inwoners hebben te maken met energiearmoede. Door hoge energiekosten en een laag inkomen hebben ze geen geld om energiemaatregelen te kunnen nemen. Deze inwoners krijgen ondersteuning van de gemeente.
- Initiatieven voor duurzame opwek zijn voor ten minste 50% lokaal eigendom, zodat omwonenden delen in de opbrengsten en een stem hebben in hoe en waar de energie wordt opgewekt.
- Leiden zet zich pro-actief in om ondervertegenwoordigde groepen uit de samenleving, zoals jongeren, mensen met een migratieachtergrond en laaggeletterde mensen, beter te betrekken in het participatieproces van de energietransitie.

Goed voorbeeld doet volgen

De gemeente laat zelf zien hoe je duurzaam wordt en inspireert zo inwoners en bedrijven.

- Elk jaar verkleint de gemeente haar ecologische voetafdruk, onder andere door minder energie te gebruiken en plantaardige catering aan te bieden.
- Bij de aanbesteding en inkoop van producten en diensten en bij het verlenen van subsidies worden harde duurzaamheidscriteria gesteld over bijvoorbeeld CO₂-uitstoot, biodiversiteit, gifgebruik, dierenwelzijn, Fairtrade handel, goede arbeidsomstandigheden en circulaire en lokale economie. Hierover wordt jaarlijks gerapporteerd.
- Gemeentelijke gebouwen zijn uiterlijk 2030 klimaatneutraal, natuurinclusief en fossielvrij.
- Medewerkers van de gemeente, inclusief de raad en het college, worden gestimuleerd om op de fiets of met het openbaar vervoer naar het werk te komen of thuis te werken. Voor zakelijke reizen tot 1200 kilometer wordt niet meer gevlogen, maar de trein genomen.
- Leiden stimuleert dat iedere ambtenaar voor wie dat gezien de werkzaamheden mogelijk is, in ieder geval 40% van de arbeidstijd thuis werkt. De gemeente zet zich daarbij in om ambtenaren die wél op kantoor verschijnen te clusteren, zodat minder ruimtes bezet worden en het energieverbruik in gemeentelijk vastgoed omlaag kan.
- De gemeente is transparant over haar CO₂-uitstoot en -besparing van haar eigen gemeentelijke organisatie en van alle activiteiten van huishoudens, bedrijven, organisaties etc. op haar grondgebied gezamenlijk en rapporteert de vooruitgang jaarlijks in een duidelijke, feitelijke en openbare CO₂-boekhouding.
- De gemeente gaat investeren in een gemeentelijk klimaatfonds. Inwoners en bedrijven kunnen eenvoudig klimaatmaatregelen treffen, die betaald worden uit het fonds. De kosten worden dus voorgefinancierd en indien nodig gesubsidieerd. Het fonds wordt revolverend: terugbetaalde leningen (bijvoorbeeld uit lagere energielasten) worden opnieuw geïnvesteerd.
- De gemeente wordt fossielvrij en verzet zich tegen de eventuele winning van fossiele brandstoffen in de gemeente, zoals schaliegas.
- Leiden verbreekt de (financiële) banden met fossiele bedrijven en spoort andere organisaties aan om hetzelfde te doen.
- Leiden verbiedt fossiele reclame in de openbare ruimte.
- Leiden sluit zich aan bij de actie 'fossielvrije pensioenbeleggingen' voor Leidse ambtenaren.

2 Dieren tellen mee

Dierenrechten en dierenwelzijn

In Leiden wonen meer dieren dan mensen, maar toch worden zij vaak vergeten in gemeentelijke plannen of beleid of komen ze er bekaaid van af. De Partij voor de Dieren wil dat ook dieren hier een fijne plek hebben om te leven, of dat nu in het wild is of bij mensen thuis. Want de mate van beschaving van een samenleving valt af te meten aan de wijze waarop ze omgaat met dieren.

Bescherming voor alle dieren

Leiden is medeverantwoordelijk voor de bescherming van alle dieren binnen zijn gemeentegrenzen: huisdieren, landbouwdieren, en in het wild levende dieren. De opvang van zwerfdieren is bovendien een wettelijke taak van de gemeente. Toch zijn de financiële middelen voor de opvang en verzorging van dieren veel te krap. Nog te vaak worden belangen van dieren niet goed meegewogen in beslissingen van de gemeente. Leiden moet juist een voortrekkersrol spelen bij de bewustwording over en gedragsverandering in de omgang met dieren.

- Er komt een wethouder voor Dierenrechten & Dierenwelzijn.
- Leiden zorgt voor een vooruitstrevend beleid gericht op dierenrechten en dierenwelzijn dat wordt vastgelegd in een dierenwelzijnsnota waarbij jaarlijks over de voortgang wordt gerapporteerd. Dierenrechten en dierenwelzijn worden standaardonderdelen bij alle beleidsterreinen: van bouwplannen tot zorg en van financiën tot onderwijs.
- Leiden zorgt voor een passend budget voor de opvang van zwerfdieren, voor het vervoer en de opvang van in het wild levende dieren die ziek of gewond zijn, en voor de uitvoering van het eigen dierenwelzijnsbeleid. Op plekken waarvan bekend is dat er vaak dieren zoals kippen en konijnen worden gedumpt, plaatst de gemeente borden die dit ontmoedigen en diervriendelijke oplossingen aandragen.
- De handhaving op dierenwelzijn en de signalering van dierenmishandeling en -verwaarlozing worden verbeterd. Dat doen we onder andere door het stimuleren van een goede samenwerking tussen gemeentelijke toezichthouders, hulpverleners, dierenartsen, de dierenambulance, de politie, de omgevingsdienst en de brandweer.
- Leiden wil af van de inzet van politiepaarden en -honden en werkt samen met de politie om hiervoor alternatieven te vinden.
- Toezicht, handhaving en vervolging bij dierenrechten-, natuur- en milieuzaken staat standaard op de agenda in het driehoeksoverleg tussen de burgemeester, het Openbaar Ministerie en de politie.
- De gemeente consulteert bij vragen of problemen rond dierenrechten altijd een dierenrechtenorganisatie of dierenwelzijnsorganisatie.
- Leiden geeft geen vergunningen af voor de vestiging of uitbreiding van organisaties die gebruik maken van proefdieren. Bestaande organisaties die proefdieren gebruiken worden gestimuleerd om over te schakelen naar proefdiervrije alternatieven.
- Leiden geeft het goede voorbeeld door in de eigen organisatie te kiezen voor plantaardige catering en dierproefvrije producten.
- Vuurwerk is slecht voor het milieu, voor de natuur, gevaarlijk (voor de gezondheid) voor mens en dier. Zolang er nog geen landelijk verbod is op het afsteken van consumentenvuurwerk stelt Leiden een eigen verbod in. Ook carbidschieten wordt verboden.
- Bij (bouw)plannen zorgt Leiden ervoor dat er voldoende rust en ruimte om dierenasiel Stevenshage is en blijft.
- De financiële ondersteuning voor dierenasiel Stevenshage en de Dierenambulance wordt verdubbeld.
- De gemeente zoekt actief naar een passende locatie/huisvesting voor de dierenambulance en het vogelasiel.

Respect en zorg voor in het wild levende dieren

Leiden is niet alleen verantwoordelijk voor zijn inwoners, maar ook voor de in het wild levende dieren. Toch wordt hun leefgebied ingeperkt en worden ze verjaagd of bejaagd. Jagers en vissers verstoren het evenwicht in de natuur en veroorzaken dierenleed. De Partij voor de Dieren wil dat in het wild levende dieren met rust gelaten worden en de mogelijkheid hebben om in vrijheid te leven.

- Het vangen en doden van in het wild levende dieren zoals hazen, duiven, ganzen en kreeften is niet toegestaan.
- Hengelen wordt niet langer toegestaan.
- De gemeente zorgt voor het verbinden en uitbreiden van leefgebieden van in het wild levende dieren. Bij drukke wegen zorgt de gemeente voor de aanleg van groenstroken, veilige oversteekplaatsen voor dieren en gaat de maximum snelheid omlaag.
- Leiden richt de openbare ruimte natuurinclusief in, bijvoorbeeld door aangepast maaibeeld, lokale watertappunten, het plaatsen van vleermuiskasten en vleermuisvriendelijke verlichting, nestgelegenheden voor vogels, insectenhôtels, amfibievriendelijk ingerichte straten en putten, en de aanplant van voldoende voedsel- en waardplanten. Bij elke ingreep of herinrichting van de ruimte wordt rekening gehouden met de klimaatopgave en het versterken van de biodiversiteit.
- Leiden informeert en stimuleert burgers om zelf egelsnelwegen te realiseren door een gat in hun erfafscheiding te maken waardoor egels vrij in en uit de tuinen kunnen lopen.
- Oevers worden natuurlijk aangelegd. Als dat niet mogelijk is worden bij kades en oevers voorzieningen getroffen zodat te water geraakte dieren een kans hebben om aan de kant te komen, zoals trapjes, vlonders of touwen.
- Kunstmatige verlichting en geluidsoverlast verstoren het bioritme van mens en dier. Daarom is Leiden uiterst terughoudend bij het verlichten van parken en natuurgebieden en bij het aanhouden van verlichting in gebouwen. Indien verlichting echt noodzakelijk is, kiest Leiden voor de meest diervriendelijke optie en het beschermen van de rust in natuurgebieden. Groen en water worden niet direct aangelicht en armaturen stralen geen licht naar boven uit.
- Leiden zet in op het voorkómen van overlast door in het wild levende dieren. Daarom worden bijvoorbeeld nestkasten geplaatst om de natuurlijke vijanden van de eikenprocessierups aan te trekken, zorgt de gemeente voor gevarieerde aanplant van groen, komt er een voederverbod in de openbare ruimte en worden er, waar nodig, rasters geplaatst om dieren te weren bij wegen en in de bebouwde kom. Klemmen, vallen en andere vang- of dodingsmethoden worden niet langer gebruikt.
- Leiden heeft een aanpak voor de preventie van dierziekten en werkt samen met andere overheden en deskundigen om de verspreiding van dierziekten te voorkomen en past het verzorgingsbeginsel toe.
- Leiden ontmoedigt het gebruik van gif en bestrijdingsmiddelen door bedrijven en inwoners, omdat het gebruik ervan een zeer negatieve impact heeft op de natuur, de biodiversiteit en het welzijn van dieren. Ook het gebruik van nematoden of bacteriepreparaten wordt ontmoedigd, aangezien ook nematoden en bacteriepreparaten een negatieve impact hebben op vlinders en andere insecten.
- Het gebruik van plakstrips moet zo snel mogelijk stoppen. Dieren sterven daarmee een langzame dood.

Zorg voor huisdieren

In bijna de helft van de huishoudens is een huisdier een belangrijk onderdeel van het gezin. De meeste huisdieren worden prima verzorgd, maar soms ontbreekt het mensen aan kennis over goede huisvesting of het natuurlijke gedrag van hun huisdieren, of raken mensen in financiële problemen waardoor zij minder goed in staat zijn om voor hun huisdier te zorgen. Ook worden nog te vaak huisdieren aangeschaft zonder er goed over na te denken. Alleen al in Leiden belanden elk jaar tussen de 750 en 1.000 huisdieren in het asiel. De Partij voor de Dieren vindt dat Leiden een gedegen huisdierenbeleid moet voeren.

- Leiden moedigt dierenwinkels en andere tuincentra aan om te stoppen met de verkoop van dieren. Klanten worden eventueel doorverwezen naar een opvangcentrum in de buurt om een dier te adopteren.
- Leiden zorgt voor gedumpte dieren en werkt samen met dierenopvangcentra aan herplaatsing.

- Leiden ondersteunt mensen met een krappe beurs met een tegemoetkoming bij noodzakelijke dierenartskosten, waaronder castratie en chippen. Ook steunt de gemeente initiatieven als een diervoedselbank en een huisdierenopvang voor mensen die tijdelijk niet voor hun huisdier kunnen zorgen door opname in een zorginstelling of gevangenis.
- Er komen binnen de bebouwde kom voldoende veilige uitlaatplekken en losloopgebieden voor honden. Bij het aanwijzen van locaties wordt rekening gehouden met natuurwaarden van het gebied. Waar honden een gevaar vormen voor het welzijn van in het wild levende dieren worden geen loslooplekken toegestaan.
- Er komt een chipplicht voor katten, zodra dit wettelijk mogelijk is. Zwerfdieren kunnen dan makkelijker worden geïdentificeerd. Leiden ondersteunt projecten waarbij verwilderde katten worden gevangen, gecastreerd of gesteriliseerd en teruggeplaatst.
- Leiden is uiterst alert op signalen van mogelijke malafide puppyhandelaren of broedfokkers en komt onmiddellijk tegen dit soort praktijken in actie.
- De gemeente stimuleert betere samenwerking tussen dierenartsen, zodat ook 's nachts betaalbare dierenartszorg in Leiden beschikbaar is.
- De gemeente maakt een dierenwelzijnsplan voor de vergeten zwerfdieren in de stad, zoals rondzwervende kippen, hanen of Kaapse eenden.

Educatie en voorlichting

Goede zorg voor dieren begint met de juiste kennis over verzorging, aanschaf, huisvesting en het natuurlijke gedrag van dieren. Daarom wil de Partij voor de Dieren dat Leiden zijn inwoners actief informeert.

- Leiden geeft duidelijke informatie over de aanschaf, omgang, verzorging en huisvesting van huisdieren. Dit gebeurt bijvoorbeeld via de gemeentelijke website, in buurthuizen en via voorlichtingsprogramma's op scholen.
- Leiden geeft voorlichting over de waarde van in het wild levende dieren en over hun natuurlijke gedrag. Veel mensen vinden het leuk om in het wild levende dieren zoals duiven of eenden te voeren. Maar helaas is dat niet altijd het beste voor de dieren. Van te veel of verkeerd voer worden ze ziek, kan de waterkwaliteit ernstig achteruit gaan en het kan ratten of meeuwen aantrekken. Daarom voert de gemeente een actieve informatiecampagne waarin inwoners worden gewezen op de negatieve gevolgen van bijvoeren voor dier en milieu.
- De gemeente informeert inwoners actief over de rol van de veehouderij in de klimaat- en biodiversiteitscrisis.
- Er komt een hitteplan voor gehouden dieren met maatregelen om hittestress te voorkomen. Ook worden het vervoer en de opvang van dieren opgenomen in de rampenplannen van de gemeente.
- Het welzijn van dieren in kinderboerderijen is vaak slecht. Er wordt veel gefokt om in het voorjaar jonge dieren te hebben, waar publiek op af komt. Leiden stelt hoge eisen aan het welzijn van dieren op kinderboerderijen, die moeten voldoen aan het Keurmerk Diervriendelijke Kinderboerderijen. Dit keurmerk bepaalt onder andere dat dieren hun natuurlijke gedrag moeten kunnen vertonen, dat er niet gefokt mag worden en dat de dieren niet naar de slacht mogen worden afgevoerd.

Geen vermaak ten koste van dieren

Dieren zijn levende wezens, geen hebbedingen of productiemiddelen. De Partij voor de Dieren wil dat er een einde komt aan het gebruik en doden van dieren omwille van vermaak, traditie of mode.

- Leiden faciliteert, subsidieert of organiseert geen evenementen met dieren.
- Voor dieronvriendelijke tradities of gebruiken zoals mobiele kinderboerderijen, levende kerststallen of roofvogelshows wordt geen vergunning verleend.

- De vegan hutspot met Leidens Ontzet was een groot succes. We zoeken ook naar een plantaardige variant voor haring en wittebrood.
- Op markten worden geen levende dieren verkocht.
- Evenementen waarbij dieren worden verkocht of tentoongesteld, zoals paardenmarkten en vogelshows, worden verboden zodra dit wettelijk mogelijk is. Tot die tijd voert Leiden een ontmoedigingsbeleid met een vergunningsplicht.
- Het gemeentebestuur roept ondernemers op om geen bont, angorawol, dons of exotische leersoorten zoals huiden van pythons, krokodillen en andere reptielen meer te verkopen.

3 Kies voor groen

Natuur en biodiversiteit

Natuur is van levensbelang.

Door steeds meer bebouwing, wegen, recreatie en andere kortetermijnbelangen van de mens is er steeds minder ruimte voor dieren, bomen en struiken. Groen in en om Leiden houdt onze omgeving leefbaar: het houdt water vast, gaat hittestress tegen, zuivert de lucht en biedt een thuis aan vele soorten planten en dieren. Zo heeft de natuur een eigen bestaansrecht. Daarom gaan we radicaal vergroenen. Want een groene gemeente is de beste garantie voor een gezond, gelukkig en toekomstbestendig Leiden.

Koester onze natuur

De Partij voor de Dieren wil meer ruimte voor natuur en biodiversiteit. Helaas is de realiteit het tegenovergestelde. Bomen worden nog steeds op grote schaal gekapt. Een boom haalt CO₂ uit de lucht, bevordert biodiversiteit, heeft een dempend effect bij wateroverlast en droogte en werkt bij hitte net zo verkoelend als tien energieslurpende airco's. Het beste moment om een boom te planten is twintig jaar geleden. Het één na beste moment is vandaag.

- We zorgen voor meer natuur in en om Leiden. Verbindingen tussen groene gebieden binnen de stad en het groene buitengebied worden aangelegd of versterkt. Zo wordt de natuur robuust en kunnen kwetsbare ecosystemen, zoals vogel- en insectenpopulaties, zich herstellen.
- Bescherming van bestaande natuurwaarden is noodzakelijk om Leiden ecologisch waardevol te houden. De gemeente benoemt daarom ecologische 'hotspots' in een natuurverordening, die voorziet in bescherming van deze locaties bij ruimtelijke ontwikkelingen.
- Niet bouwen in het groen! Om Leiden leefbaar te houden koesteren we het bestaande groen. Bij de bouw van nieuwe woningen wordt altijd evenredig extra groen aangelegd. Ook bij de renovatie of aanpassingen van wijken wordt er meer groen aangelegd.
- Kappen met kappen! We scherpen criteria voor kapvergunningen flink aan. Er geldt een herplantplicht voor elke gekapte boom, waarbij de natuur- en klimaatwaarde van de gekapte boom als uitgangspunt wordt genomen. De totale stam- en kroonomvang van de gekapte boom zijn bepalend voor het aantal bomen dat ter compensatie geplant wordt. Dit dient zoveel mogelijk binnen dezelfde omgeving te gebeuren en wordt strikt gehandhaafd. Als herplanten niet mogelijk is, worden de kosten voor het herplanten van een gelijkwaardige boom gestort in het Bomenfonds. Het geld uit het Bomenfonds wordt uitsluitend gebruikt voor bomen. Illegale kap wordt beboet. Bestaande bomen krijgen de ruimte en de juiste verzorging om te groeien en oud te worden.
- Leiden laat bij ruimtelijke ontwikkeling ecologisch onderzoek niet enkel uitvoeren in het kader van de Wet Natuurbescherming, maar ook in breder perspectief: een verkenning van overige plaatselijke natuurwaarden. In het ontwerpproces is expliciete aandacht voor kansen en bedreigingen voor plaatselijke natuurkwaliteit.
- Meten is weten. Daarom onderzoekt Leiden jaarlijks de aanwezigheid en spreiding van flora en fauna. Het beleid, van groenbeleid tot bouwvergunningen, wordt hierop afgestemd zodat de verscheidenheid en de staat van soorten gemonitord en beschermd kan worden.
- Er worden geen verstorende activiteiten gepland in of nabij natuurgebieden.
- Leiden erkent ecocide, de (grootschalige) beschadiging, vernietiging of het verlies van natuur en ecosystemen en bewaakt dit voor Leiden.
- Natuur verdient een stem en een eigen plek aan de onderhandelingstafel. We erkennen de principes van rechten voor de natuur en willen onderzoeken of we in Leiden, net als op plekken in andere landen, de natuur echt eigen rechten kunnen geven, bijvoorbeeld via rechtspersoonlijkheid.
- Handen af van onze parken! Alle Leidse parken krijgen een beschermde status en worden uitgeroepen tot stadsnatuurmonument.
- Er komt geen discgolfbaan in Cronesteyn. Ook andere vormen van sport of recreatie die schadelijk kunnen zijn voor de natuur, worden niet toegestaan.
- Er komt echte bescherming voor ecologische hotspots (zoals de vijver in het Roomburgerpark en het Spoorweghavenpad): er worden geen activiteiten of ontwikkelingen toegestaan die de natuur schaden.
- De gemeente lanceert een Leids Bomendashboard waarop alle informatie over bomen digitaal gepubliceerd wordt, bijvoorbeeld de hoogte van het Bomenfonds, binnengekomen kapaanvragen, beoordeling kapaanvragen, kap en herplant.

- Er komt in Leiden een versteningsquotum: als er ergens verharding wordt toegevoegd (bijv. asfalt, fietspad), moet er ook ergens verharding verdwijnen.

Meer groen in de straat

Mensen met natuur in hun directe omgeving voelen zich gelukkiger, zijn minder vaak ziek en hebben meer binding met hun buurt. De aanwezigheid van bijen, hommels en vlinders is een indicatie van de ecologische gezondheid van een buurt. Door het radicaal vergroenen van gebouwen, straten en pleinen wordt Leiden een betere plek voor mens en dier.

- In elke buurt komt meer groen, te beginnen in de meest versteende wijken en straten. Er komen volop bomen en struiken in de straten en speelnatuur voor kinderen. Parkeerplaatsen worden zoveel mogelijk veranderd in 'groene parkeerplaatsen'; dit wordt de norm bij nieuwe parkeerplaatsen. Elke gemeente moet voldoen aan de norm van minstens 50 m² kwalitatief groen per inwoner.
- We gaan alleen nog natuurinclusief bouwen en renoveren. De eisen hiervoor worden vastgelegd in bouwvergunningen en prestatieafspraken met woningcorporaties. Hierin wordt ook rekening gehouden met maatregelen ten behoeve van klimaatadaptatie. Bij nieuwe woningen of bedrijfspanden zijn groene daken en gevels de nieuwe standaard. We zorgen voor nestgelegenheid en slaap- en schuilplekken voor dieren.
- De openbare ruimte wordt natuurinclusief en klimaatadaptief ingericht door minder oppervlaktes te verharden en meer beplanting aan te leggen. Ook maken we gebruik van logische oplossingen zoals groene daken op bushokjes en groene gevels.
- We gaan via voorlichting en subsidies inwoners verder motiveren om hun tuinen te vergroenen. Denk hierbij aan het aanleggen van groene gevels, geveltuinjes en groene daken. Voor het opvangen van regenwater op eigen terrein ontvangen bewoners korting op de rioolheffing.
- Bij herinrichting van straten en stoepen worden standaard geveltuinen aangelegd waar mogelijk.
- Er wordt een grens gesteld aan de maximale hoeveelheid verharding in tuinen en op terreinen.
- Regenwater wordt zoveel mogelijk opgevangen in groene buffers of wadi's. Leiden gaat zich inzetten om alle riooloverstorten te ontmantelen. Zo voorkomen we vervuiling van het oppervlaktewater.
- Groenambassadeurs motiveren en ondersteunen inwoners en scholen bij de aanleg van natuurspeelplaatsen, groene schoolpleinen, schooltuinen, groene daken en gevels, geveltuinen, voedselbossen, moestuinen en overige groene initiatieven van inwoners.
- Het aanbod aan en de diversiteit van voedsel voor wilde bijen, hommels en vlinders in het openbaar groen wordt vergroot. Tuinen, bermen, groenstroken, parken en boomspiegels worden ingezaaid met inheemse, biologische mengsels en beplant met waardevolle inheemse bloemen en heesters.
- De gemeente ontmoedigt de verkoop en het gebruik van gif (chemische pesticiden, herbiciden, insecticiden en fungiciden). Ze gebruikt hiervoor alle mogelijke wettelijke middelen en geeft voorlichting aan inwoners en bedrijven.
- Braakliggende terreinen zijn bij uitstek geschikt voor kleinschalige groene inwonersinitiatieven zoals stadslandbouw, natuurontwikkeling, collectief beheerde parken, natuurspeelplaatsen, tiny forests, bijenvelden, kinderspeelplaatsen, sportvoorzieningen, moestuinen of hondenuitlaatplekken. Daarnaast kan Leiden ervoor kiezen om braakliggend terrein te zien als tijdelijke natuur en vooral met rust te laten.
- Het project 'Samen aan de Slag' wordt verder uitgebreid zodat nog meer gevels en boomspiegels vergroend kunnen worden.
- Er wordt geld en ruimte beschikbaar gemaakt voor stadslandbouwinitiatieven zoals voedselbossen, Community Supported Agriculture en biologische stadstuinderijen. We zoeken daarbij zoveel mogelijk aansluiting bij bestaande initiatieven zoals Het Zoete Land of DZB Ecotuin.

- In elke wijk komt een buurtmoestuin waar biologisch getuind wordt.
- We planten zo veel bomen in de openbare ruimte dat er uiteindelijk een boom voor iedere Leidenaar is.

De gemeente geeft het groene voorbeeld

Via groenbeheer en onderhoud heeft de gemeente veel invloed op de lokale biodiversiteit en ecologie. Gelukkig groeit de bewustwording, maar nog te vaak geven financiële afwegingen de doorslag bij aanbestedingen en de gekozen beheersvormen. Dat kan en moet beter!

- De gemeente gebruikt inheemse en klimaatbestendige biologische zaden, bloemen en planten die worden geselecteerd op hun bijdrage aan de biodiversiteit. Leiden kiest hierbij voor een variatie aan soorten op elke locatie.
- Leiden beheert het openbaar groen ecologisch en dus zonder gebruik van gif en nematoden of bacteriepreparaten. De gemeente zorgt ervoor dat uitvoerders van het groenonderhoud in bezit zijn van een certificering voor ecologisch bermbeheer (Kleurkeur). Ecologisch groenbeheer vraagt om specifieke kennis. Fouten waarbij dier en natuur het slachtoffer zijn moeten voorkomen worden.
- Wanneer er wordt gemaaid gebeurt dit op een wijze en met een frequentie die zo gunstig mogelijk is voor de biodiversiteit. We bieden ruimte aan stoeplantjes. Bloeiende bloemen laten we staan en boomspiegels worden met rust gelaten.
- Voor het maaien wordt altijd eerst zwerfafval geruimd om de versnippering van zwerfafval in de natuur te voorkomen. De gemeente maakt de maaiplanning bekend aan inwoners zodat lokale zwerfafvalgroepen hierop in kunnen spelen.
- Als mensen overlast ervaren van dieren, mogen de dieren daar niet de dupe van zijn. We kiezen voor preventie, door menselijk gedrag aan te passen via communicatie, en zoeken oplossingen in de ecologie, door de natuurlijke balans te herstellen en ruimte te geven aan natuurlijke vijanden. Er wordt geen gebruik gemaakt van gif en middelen die de ecologie verstoren.
- Bladblazers op fossiele brandstof worden verboden vanwege de schadelijke effecten op de luchtkwaliteit en geluidsoverlast. Blad wordt alleen verwijderd op verharde plekken waar dat nodig is uit veiligheidsoverwegingen. Op andere plekken blijft het liggen als voeding voor de bodem en als schuilplaats voor kleine dieren.
- Werkzaamheden in het groen, zoals maaien, kappen, snoeien, rietsnijden en het uitbaggeren van sloten vinden alleen plaats wanneer dieren niet verstoord of gedood worden en in geen geval tijdens de broed-, paai- en zoogtijd of tijdens de winterrust van dieren.
- Door turfwinning worden waardevolle hoogveengebieden buiten Nederland vernietigd. Daarom gebruikt de gemeente geen turf meer. In plaats hiervan wordt lokaal gewonnen compost uit snoei- en GFT-afval gebruikt. Er komt voorlichting over het kiezen van duurzame potgrond en tuinaarde.
- Er worden strenge duurzaamheidseisen en dierenwelzijnseisen gesteld aan alle pachtovereenkomsten van de gemeente.
- We stoppen met de toepassing van plastic in de openbare ruimte. De Lammermarkt wordt gesaneerd, zodat de Netlon matjes niet langer in het milieu terecht kunnen komen.
- Er wordt geen nieuw kunstgras in de openbare ruimte aangelegd. Bestaande kunstgrasvelden in de openbare ruimte worden zo snel mogelijk vervangen voor natuurgras.

4 Hoogste tijd voor een andere economie

Economie en bedrijvigheid

Steeds meer economische groei is niet de oplossing, maar juist het probleem. Wij kiezen voor een eerlijke, schone en regionale economie, waarbij er bestaanszekerheid is voor iedereen en waarbij ecocide, milieuvuiling en aantasting van de natuur aan banden worden gelegd. Hergebruik van grondstoffen en het delen van producten wordt de norm. Door andere keuzes te maken, creëren we een duurzame economie en een mooiere wereld.

Welkom in de donuteconomie!

De eenzijdige aandacht voor economische groei put de planeet uit en veroorzaakt wereldwijd een negatief effect op de werk- en leefomstandigheden voor mensen. Dat kan anders. De Britse econoom Kate Raworth schetst de ideale economie als een donut. De buitenste ring van de donut mogen we niet overschrijden met onze economie, want dat valt buiten de draagkracht van de Aarde. De binnenste ring van de donut geeft aan hoeveel welvaart er nodig is om iedereen een menswaardig bestaan te kunnen bieden. Tussen die twee ringen van de donut zit een ideale economie: een die sociaal én duurzaam is.

- Leiden stuurt op duurzame bloei in plaats van oneindige economische groei. Het versterken van de ecologie is belangrijker dan het laten groeien van de economie.
- De gemeente blijft met haar economisch beleid binnen de donut van Kate Raworth: bestaanszekerheid en welzijn voor elke inwoner, zonder door het ecologisch plafond van de Aarde te schieten. Leiden maakt een eigen donut-model.
- Welvaart wordt niet meer gemeten of nagestreefd aan de hand van economische groei of hoge plekken in economische ranglijstjes. Leiden maakt indicatoren van brede welvaart leidend in het beleid, zoals milieu, gezondheid, welzijn, een goede balans tussen werk en privé, wonen, veiligheid, onderwijs, materiële welvaart, maatschappelijke betrokkenheid, sociale relaties en banen.
- De gemeente neemt een veel actievere rol bij het aanjagen van de circulaire economie en zorgt voor continue monitoring.

Geen grondstof gaat verloren

Weg met de wegwerpeconomie, leve de kringlooeconomie! Grond- en hulpstoffen zijn schaars en de winning ervan gaat vaak gepaard met milieuvuiling en mensenrechtenschendingen. De Partij voor de Dieren wil dat er minder nieuwe grondstoffen nodig zijn. Dit kan door te consuminderen en veel meer te hergebruiken. Zo gaan we vervuiling, klimaatverandering, bodemuitputting en biodiversiteitsverlies tegen.

- Uiterlijk in 2030 is Leiden afvalvrij: alle grondstoffen worden hergebruikt. Het gebruik van nieuwe grondstoffen is minimaal gehalveerd. Hiervoor ontwikkelt de gemeente een kringloopstrategie.
- De gemeente geeft het goede voorbeeld en koopt 100% circulair in.
- De gemeente zorgt via een matchingsysteem dat bouwmaterialen bij sloop en renovatie hergebruikt worden, bij voorkeur in de eigen regio. Bij nieuwbouw worden herbruikbare en liefst hergebruikte of natuurlijke materialen gekozen, zoals hout en hennep.
- Vestigings- en vergunningsvoorwaarden worden aangescherpt: nieuwbouw en verbouw van bedrijfspanden moeten circulair zijn volgens de laatste technische standaarden.
- Bedrijven en inwoners worden gestimuleerd om kritisch te kijken naar hun aankopen en verpakkingsmaterialen. De gemeente informeert inwoners en bedrijven actief over hoe zij kunnen consuminderen, hun afval kunnen verminderen, afval goed kunnen scheiden en over duurzame alternatieven voor wegwerpverpakkingen, en stimuleert dat zij die informatie ook gebruiken. Bedrijven die circulair willen gaan werken, worden actief ondersteund.
- Ruilen en delen wordt gemakkelijker. De gemeente stimuleert en faciliteert lokale ruilsystemen zoals mini-bibliotheken, fietsenbanken en plantenruil.
- De gemeente stimuleert en faciliteert de vestiging van Repair Cafés, waar inwoners hun defecte apparaten of spullen kunnen laten of leren repareren. Ook tweedehandswinkels, weggeefwinkels en weggeefkastjes worden gestimuleerd en ondersteund.
- Leiden zet naast recycling vooral in op de hogere niveaus van circulariteit, namelijk refuse (voorkomen van gebruik), reduce (verminderen van grondstoffengebruik) en reuse (producten hergebruiken).

- We ondersteunen initiatieven voor afvalinzameling, zoals de Schillenboer of de Inzamelhelden.

Afval bestaat niet

Wat wij weggooien is vaak nog om te zetten in iets nuttigs. Leiden neemt daarom maatregelen om de hoeveelheid restafval terug te dringen. Dit kan door afval gescheiden in te zamelen in combinatie met gedifferentieerde tarieven waarbij de vervuiler het meest betaalt. Ook zorgen we voor een zo hoogwaardig mogelijke verwerking van het afval.

- Afvalscheiding en hergebruik wordt voor inwoners zo eenvoudig mogelijk gemaakt, onder andere door bakken voor gescheiden afvalinzameling op loopafstand van alle woningen te plaatsen, door wormenhotels te plaatsen, door de milieustraat vaker en langer open te stellen en gft-afval overal in Leiden gescheiden in te zamelen.
- Er wordt zoveel mogelijk hergebruikt. Bij de verwerking van het afval wordt de afvalverwerker met het hoogste rendement in hergebruik geselecteerd.
- De vervuiler betaalt: inwoners en bedrijven die veel afval hebben betalen meer dan degenen die minder afval hebben en goed recyclen. Inwoners en bedrijven die minder grondstoffen gebruiken, beter scheiden en zwerfafval aanpakken worden beloond. Er komt meer handhaving en hogere boetes op illegale dump.
- Waar mensen samenkomen, ontstaat afval. De gemeente stimuleert scholen, winkels, markten en evenementen om afvalvrij te worden, onder andere door voorlichting en eisen in subsidie- en vergunningsvoorwaarden.
- Het gebruik van wegwerpplastic wordt snel afgebouwd. De gemeente stopt met het gebruik ervan en speelt een coördinerende rol bij de invoering van duurzame alternatieven.
- Er komt een verbod op het verspreiden van confetti en serpentines in de buitenlucht.
- Papierverspilling gaan we tegen. De gemeente gaat het omzeilen van de JA-sticker door uitgever van reclaimedrukwerk actief tegen.
- De gemeente stimuleert luierruiling en informeert gebruikers van luiers en incontinentiemateriaal over wasbare alternatieven.
- De gemeente ondersteunt betrokken inwoners in het schoonhouden van hun eigen buurt door het beschikbaar stellen van afvalknijpers, handschoenen, vuilniszakken, adoptieprullenbakken en door het ophalen van verzameld zwerfvuil. De gemeente organiseert een jaarlijkse straatopruimdag.
- Daarnaast pleit Leiden voor de invoering van statiegeld op nog meer producten, en voor een grotere verantwoordelijkheid van producenten en verkopers om zwerfafval te voorkomen. Er komen meer rookvrije zones en er komt een publiekscampagne om de verspreiding van peuken tegen te gaan.
- Bedrijven worden binnen een grotere straal rondom hun zaak verantwoordelijk voor het opruimen van zwerfafval dan de huidige 25 meter. Daarnaast betreft deze opruimverplichting niet alleen meer afval dat aantoonbaar door de winkelier is verkocht.
- De Leidse markt wordt plasticvrij.
- De gemeente stuurt erop aan dat in elke wijk een kringloop- of weggeefwinkel komt.

Lokale economie versterken

Leiden kiest voor het versterken van de lokale en regionale economie. Thuiswerken of een korte woon-werkafstand is beter voor mens en milieu. Lokaal inkopen bij regionale bedrijven heeft de voorkeur. Op die manier weten mensen beter waar hun voedsel en spullen vandaan komen en onder welke omstandigheden ze zijn geproduceerd.

- De gemeente gaat, ook na corona, door met de koop-lokaal campagne en besteedt daarbij extra aandacht aan groene, sociale of duurzame ondernemers.

- De gemeente ondersteunt lokale producenten die hun producten in de regio willen verkopen, bijvoorbeeld door marktstandplaatsen met voorrang of korting aan hen te gunnen.
- Indien onvermijdelijk is dat bomen gekapt worden, worden gekapte bomen zo hoogwaardig en lokaal mogelijk gebruikt, bijvoorbeeld als bouw materiaal of voor meubels.
- De gemeente ondersteunt ZZP'ers, startups en organisaties die duurzaam ondernemen bij het vinden van kantoorruimte in bedrijfsverzamel panden. Zo mogelijk worden bestaande oude panden omgebouwd voor dit doel.

Stop de vervuiling!

- Leiden gaat beter en adequater handhaven bij milieuvervuiling. Bedrijven worden hierop sneller beboet en gesloten.
- Bedrijventerreinen die geen toekomst meer hebben of te veel hinder veroorzaken voor omliggende woongebieden worden circulair en schoon of omgevormd tot woonwijken en groen. Bij herstructurering van bedrijventerreinen die wel toekomstperspectief hebben wordt er veel intensiever gebruik gemaakt van de beschikbare ruimte. Nieuwbouw en renovatie van bestaande bedrijfspanden wordt volledig circulair en demontabel uitgevoerd.
- We willen af van reclame in de openbare ruimte.
- Bij nieuwbouw stelt de gemeente de eis dat er maatregelen worden genomen om te voorkomen dat schoon regenwater afvloeit naar het riool. Bij bestaande bouw stimuleert Leiden maatregelen om regenwater en afvalwater te ontkoppelen. Ook gaat Leiden zich inzetten om alle riooloverstorten dicht te maken. Zo spoelt vuil rioolwater niet meer in onze schone sloten.
- De gemeente voorziet alle afvalbakken van een klep, zodat meeuwen het afval er niet uit kunnen halen.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Productieprocessen gaan vaak gepaard met hoge CO₂-uitstoot, armoede, uitbuiting, uitputting van natuurlijke grond- en hulpstoffen of schendingen van mensenrechten. De norm wordt maatschappelijk verantwoord ondernemen. Bekeken wordt hoe vestigingseisen hier op kunnen worden aangepast. Leiden wordt naast een Global Goals-gemeente ook een Fairtrade-gemeente en verwerkt deze uitgangspunten in het economisch beleid. Het inkoopbeleid is duurzaam en sociaal, de prijs is daaraan ondergeschikt.

- Pensioenbijdragen van gemeentemedewerkers worden niet meer geïnvesteerd in fossiele industrieën, de intensieve veehouderij en bedrijven die mensenrechten schenden of wapens verkopen. Leiden zet zich in om ABP, waar het verplicht aan moet deelnemen, maatschappelijk verantwoord te laten beleggen.
- Leiden zet erop in een maatschappelijk akkoord te sluiten met bedrijven over sociaal en duurzaam ondernemen, met aandacht voor energiebesparing, hergebruik en besparing van grondstoffen, versterking van de lokale en regionale economie en duurzame werkgelegenheid.
- Bij aanbestedingen wordt extra aandacht besteed aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt door te zorgen voor werkplekken en leerwerkplekken voor praktisch geschoolden, mensen met een arbeidsbeperking, statushouders en oudere werkzoekenden.
- Leiden stimuleert dat bedrijven vooral werknemers werven in de eigen regio.
- De gemeente waarborgt de gezondheid van werknemers door deze niet meer met apparaten met een tweetakt motor, zoals motorische bladblazers, te laten werken.
- De gemeente biedt bedrijven en organisaties de kans om een jaar lang gratis gebruik te maken van de Milieubarometer. Dit digitale instrument maakt inzichtelijk waar

de meeste milieuwinst te behalen valt en welke concrete maatregelen ondernemers kunnen treffen.

- De gemeente Leiden gaat volledig duurzaam bankieren.

Festivals, evenementen en toerisme

Een feestje of vakantie is leuk, maar we moeten wel rekening houden met de impact ervan op omwonenden, dieren, natuur en klimaat. Festivals bijvoorbeeld gaan gepaard met hard geluid, veel licht en vieze uitstoot, met alle negatieve gevolgen van dien.

- De gemeente stelt een evenementenplan op. Daarin wordt onder andere aangegeven hoe de natuur beschermd wordt, wat evenementenlocaties zijn, wat voor soort evenementen hier welkom zijn, hoe vaak ze gebruikt mogen worden, wat daarna de herstelperiode is, hoe omwonenden betrokken worden en wat de maximale geluidsnormen zijn.
- Festivals worden gehouden op plekken waar ze geen schade toebrengen aan de natuur. Er komen duidelijke kaders of en hoe festivals en evenementen kunnen plaatsvinden in parken. Parken blijven toegankelijk voor algemeen publiek. Er komen strengere regels voor geluidsoverlast en lichtvervuiling.
- Evenementen met dieren worden niet toegestaan, zodra dit wettelijk mogelijk is. Tot die tijd ontmoedigt Leiden het gebruik van dieren via de communicatie met organisatoren en via een vergunningsplicht voor het gebruik van dieren bij evenementen.
- Evenementen worden duurzaam: vrij van afval (geen gebruik van wegwerpmateriaal), vuurwerk en vervuilende dieselaggregaten. Organisatoren stimuleren dat bezoekers per fiets of met het openbaar vervoer komen. De kosten of gunning van een vergunning zijn afhankelijk van hoe groen en duurzaam het evenement is. Subsidies worden alleen verstrekt als evenementen aan strikte duurzaamheidsvoorwaarden voldoen.
- Bij de vergunningverlening van horecagelegenheden wordt rekening gehouden met omwonenden wat betreft geluidsoverlast. Horecazaken worden gestimuleerd plantaardige, biologische en lokaal geteelde opties aan te bieden. Terrasverwarming wordt zo snel mogelijk verboden. Duurzame terrasverwarmers bestaan niet.
- Leiden investeert niet in grootschalige prestige-evenementen zoals European City of Science en het Pilgrim Jaar, zeker niet als ze bedoeld zijn om de gemeente (inter) nationaal op de kaart te zetten.
- Citymarketing en regiopromotie kosten veel geld, dat beter aan duurzame doelen besteed kan worden. De komst van toeristen - zeker als ze met het vliegtuig of de auto komen - is milieuvervuilend en kan voor overlast zorgen. Leiden stopt met investeringen hierin. Ook keert Leiden zich tegen de wildgroei van hotels en van vakantieverblijf van woningen. Inkomsten uit de toeristenbelasting worden gebruikt om bezoekers te spreiden, te investeren in deelfietsen en het openbaar vervoer en het lokale groen te versterken.
- Er worden niet nog meer festivals gehouden in de Leidse Hout.
- De gemeente geeft geen subsidie aan evenementen waarbij dieren worden gebruikt.

5 Prettig en duurzaam Wonen voor iedereen Wonen en bouwen

Een goede woning is een basisrecht voor iedereen.

Door de volledig ontspoorde woningmarkt is het vinden van een woning echter bijna onmogelijk. Wachtlijsten voor een sociale huurwoning worden alleen maar langer en de prijzen rijzen de pan uit. De 'vrije woningmarkt' blijkt vooral interessant voor huisjesmelkers en speculanten. Gewone kopers, starters en huurders hebben het nakijken. De Partij voor de Dieren wil het woningtekort op een duurzame wijze aanpakken. Leiden volbouwen is niet de oplossing; dat maakt de gemeente onleefbaar. Wij willen de beschikbare ruimte en woningen eerlijker en slimmer verdelen.

Geen woningmarkt maar volkshuisvesting

Huizen zijn om in te wonen, geen verdienmodel. Wij willen dat studenten op MBO, HBO of universiteit betaalbaar op kamers kunnen, dat starters een huur- of koopwoning kunnen vinden die bij hun situatie past en dat ouderen kunnen doorstromen naar toegankelijke seniorenwoningen. Een passende woning voor iedereen.

- De gemeente gaat regulerend optreden bij nieuwbouwprojecten. We laten de koop- en huurprijzen niet langer aan de markt over.
- Geen student in een tent: de mogelijkheid tot groei van de universiteit is gekoppeld aan het beschikbaar zijn van voldoende studentenwoningen. Dit geldt ook voor internationale studenten.
- Er is plek voor mensen die een binding hebben met Leiden. Zodra het kabinet het mogelijk maakt, zorgt Leiden ervoor dat zo'n 30% van de nieuwbouw sociale koopwoningen beschikbaar is voor Leidenaren.
- We maken ruimte voor duurzame initiatieven zoals zelfvoorzienende woonvormen, gemeenschappen van mensen die streven naar duurzaamheid (ecowijken) en tiny houses. Bij nieuwbouw en herstructurering wordt ruimte gereserveerd voor sociale projectontwikkeling waarbij toekomstige bewoners gezamenlijk opdrachtgever zijn voor hun eigen nieuwbouwproject.
- Er komen meer betaalbare woningen: fors meer sociale huurwoningen en meer betaalbare middenhuur. Ook komen er (nieuwe) plannen voor betaalbare koopwoningen.
- Er worden geen sociale huurwoningen meer verkocht of geliberaliseerd tenzij deze minstens één-op-één worden vervangen.
- Woningcorporaties zorgen in de eigen voorraad voor genoeg woningen onder de eerste en tweede aftoppingsgrens, om zo alle inkomensgroepen te bedienen.
- Ook de verhuur van (particuliere) woningen boven de sociale huurgrens gaan we reguleren met als doel lagere huren en een betere kwaliteit.
- De gemeente stimuleert en faciliteert levensloopbestendige en aangepaste woningen, alternatieve woonvormen zoals meergeneratiewoningen, en zorgwoningen. Woningbouwcorporaties en projectontwikkelaars ontwikkelen woningen waar (groeps) wonen en zorg gecombineerd worden.
- De gemeente stuurt op gemengde wijken, waar inwoners uit verschillende leeftijdsgroepen, inkomensgroepen, met verschillende achtergronden en leefstijlen, elkaar tegenkomen. Het karakter van wijken en de rechten van degenen die daar al wonen worden beschermd. Bij sloop- en nieuwbouw van een wijk moeten er minimaal evenveel sociale huurwoningen en betaalbare koopwoningen worden teruggebouwd om verdrijving van mensen met lagere inkomens te voorkomen.
- Er komen maatregelen tegen speculatie met woonruimte en leegstand, zoals een zelfbewoningsplicht en een leegstandverordening met sancties. De gemeente past opkoopbescherming toe waar het mag, om zo beleggers uit de wijken te weren. We stellen een maximum aan het aantal panden dat een individu of onderneming in een gemeente mag bezitten. Dit geldt ook voor studentenverenigingen.
- Leiden dringt aan op het weer legaliseren van het kraken van langdurig leegstaande panden. Indien gekraakte panden ontruimd worden, zorgt de gemeente ervoor dat dit niet tot nieuwe dak- of thuisloosheid leidt.
- Verkamering en/of het splitsen van woningen kan soms een uitkomst bieden voor het tekort aan passende woningen. Op wijkniveau dient bekeken te worden of dit past in de omgeving. Splitsing moet voldoen aan duidelijke regels om misstanden te voorkomen. Zelfstandige wooneenheden moeten minimaal 40 m² zijn.
- Renovatie en herontwikkeling hebben de voorkeur boven sloop en nieuwbouw. Beeldbepalende gebouwen, bomen, lanen en wijken worden niet gesloopt.

- Er komen regels voor de tijdelijke verhuur van woonruimte ten behoeve van toerisme (denk aan AirBnB) zoals bijvoorbeeld een registratieplicht voor particuliere verhuur en een maximum van 30 nachten per jaar. De gemeente licht inwoners proactief in over deze afspraken.
- De gemeente heeft speciale aandacht voor betaalbare huisvesting voor kwetsbare groepen zoals zorgbehoevenden, alleenstaande ouders, jongeren en ouderen.

Klimaatpositief, circulair en natuurinclusief

We moeten dringend de bestaande woningen verduurzamen en de leefomgeving radicaal vergroenen. Dit is nodig om de klimaatdoelen te halen én om de gevolgen van de klimaatverandering, zoals hittegolven en hoosbuien, goed op te vangen. De afgelopen jaren is hier te weinig aan gedaan: de buitenruimte versteent, bomen worden gekapt en er is nog veel onbenutte ruimte op daken voor groen. We bouwen circulair: er wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van gerecyclede, plantaardige hernieuwbare grondstoffen en lokale materialen, die niet afkomstig zijn uit de bio-industrie. Gebouwen worden voorzien van een materialenpaspoort zodat deze materialen bij sloop of verbouwing opnieuw kunnen worden gebruikt. Duurzame houtbouw wordt gestimuleerd.

- We creëren meer verblijf- en nestruimte voor dieren door natuurinclusief te bouwen.
- Waar mogelijk maken we daken groen en voeren we gevels uit als verticale tuinen.
- Natuurinclusieve en ecologische bouw wordt de standaard. Dat betekent dat een gebouw aangepast wordt aan de flora en fauna uit de omgeving, langer meegaat, en voor meerdere functies geschikt is.
- De gemeente gaat gebruik maken van een puntensysteem voor diervriendelijk en natuurinclusief bouwen, waardoor bij elke aanbesteding voor bouwwerkzaamheden concrete en meetbare eisen gesteld kunnen worden aan diervriendelijke en natuurinclusieve maatregelen.
- Leiden neemt concrete maatregelen om het bodemleven te beschermen. Met ontwikkelaars worden hierover afspraken gemaakt. Op braakliggende terreinen wordt het verplicht om de grond begroeid te houden.
- We gaan sneller en beter isoleren met gezonde en veilige isolatiematerialen, plantaardige materialen, zoals hennep, stro, lisdodde en vlas. We stoppen met isoleren met PIR en PUR en andere niet regeneratieve materialen. Ook pakken we bestaande schimmelwoningen aan op een natuurlijke manier. Woningen moeten meer energie opwekken dan ze gebruiken. Dat levert milieuwinst en een lagere energierekening op.
- De gemeente maakt harde prestatieafspraken met woningcorporaties: om uiterlijk in 2030 energieneutraal te zijn en voor het bouwen van voldoende betaalbare en goede huizen.

Durf te kiezen in de schaarse ruimte

We gaan waar nodig woningen bijbouwen, maar alleen waar dat past in de omgeving en waar dat niet ten koste gaat van groen. Waar er ruimte is voor verdichting wordt er geïnvesteerd in extra groen om de gemeente leefbaar te houden voor mens en dier.

- Participatie bij bouwprojecten wordt verbeterd en niet langer aan het initiatief van de ontwikkelaar overgelaten.
- We houden vast aan de Leidse hoogte. 70 meter is het maximum. Dat geldt ook voor het LEAD-project aan de Willem de Zwijgerlaan.
- We ontwikkelen een woonladder met een duidelijke limiet aan het aantal toe te voegen woningen in Leiden. De eerste trede van de woonladder houdt in dat we bestaande bebouwing slimmer benutten, zoals het transformeren van kantoorpanden, het aanpakken van leegstand en het stimuleren van doorstroming. Op de tweede trede wordt bestaande bebouwing verdicht, maar alleen waar dat kan zonder de leefbaarheid

aan te tasten voor mens en dier. Pas daarna wordt op de derde trede gekeken naar bijbouwen aan de rand van bestaande woonkernen. Twee derde van Nederland bestaat uit landbouwgrond. Als we een substantieel deel daarvan omzetten in natuur, ontstaat er ook ruimte voor extra woningen. De vierde trede bestaat uit grenzen aan de groei: verdere woningbouw is niet meer mogelijk of wenselijk. Oplossingen moeten buiten Leiden worden gezocht.

- Om Leiden leefbaar te houden, moet er niet verder worden verdicht op plaatsen waar al weinig groen is of waar er overbelaste infrastructuur is.
- We zetten in op meer ruimte voor en een betere bescherming van groen en natuur in bestemmingsplannen en omgevingsplannen.
- Hoogbouw met veel verticaal groen is een mogelijkheid om efficiënt met onze schaarse ruimte om te gaan, maar alleen als het klimaatpositief en natuurinclusief is, past in de omgeving en dichtbij goed openbaar vervoer is.
- Bij het toevoegen van woningen worden altijd maatschappelijke voorzieningen zoals scholen, zorgcentra, openbaar vervoer, parken, speeltuinen en winkels toegevoegd. Leiden zet maximaal in op meervoudig ruimtegebruik.
- Leiden neemt recreatiegroen op als maatschappelijke voorziening bij herstructurering van wijken en bij nieuwbouw. Elke inwoner woont op loopafstand van bijvoorbeeld een park of speelbos.
- Bij bijbouwen ligt de prioriteit bij voldoende betaalbare huur- en koopwoningen in 2030. Bij nieuwbouw en transformatie zorgen we voor minimaal 40% sociale huur en voor minimaal 30% middenhuur tot 1.000 euro. Bij koopwoningen zorgen we voor 40% onder de NHG-grens en 30% tot 500.000 euro.

6 Vervoer zonder vervuiling

Mobiliteit en bereikbaarheid

Onze gemeente kan zoveel mooier, schoner en gezonder

als we ons anders gaan vervoeren. Stilstaande en rijdende auto's nemen veel plek in, en zorgen voor uitstoot. Daarom is de auto niet langer de baas en zetten we voetgangers, fietsers en openbaar vervoer centraal. Zo realiseren we een groene omgeving en gezonde lucht: basisvoorwaarden voor het welzijn van iedereen.

Ruim baan voor voetgangers en fietsers

Vervuילend verkeer wordt ontmoedigd, schoon verkeer wordt gestimuleerd. Door ruim baan te geven aan voetgangers en fietsers kunnen we de hoeveelheid gemotoriseerd verkeer sterk terugdringen. Hiermee dragen we fors bij aan de klimaatdoelen, krijgen we een gezonder en aantrekkelijker Leiden, winnen we ruimte terug voor groen in onze straten en wordt het voor kinderen en dieren buiten veiliger.

- Er gaat geen geld meer naar de Leidse Ring Noord en de Centrumroute.
- Geef de Ketelmeerlaan terug aan de bewoners. De straat is nu een doorgaande weg. Het marktplein en de Ketelmeerlaan worden omgevormd tot voetgangersgebied. Het wordt een groene plek, die verbinding en betrokkenheid creëert.
- In gebieden waar fietsers, voetgangers en losloopegebied voor honden samenkomen, zoals het Joppepad, het Tine Tammespad en het Anna Swellengrebelpad, zijn de fietsers te gast en heeft de voetganger voorrang.
- De Morsweg wordt autoluw, zodat er meer ruimte ontstaat voor fietsers en voetgangers. Dat is extra belangrijk in verband met de ontsluiting van het Werninkterrein.
- De gemeente investeert fors in snelle, veilige en groene wandel- en fietspaden. Vrijliggende fietspaden en ongelijkvloerse kruisingen bij drukke wegen hebben de voorkeur, maar niet ten koste van bomen en groen. Fietsers hebben altijd voorrang op rotondes en kruisingen met autowegen.
- Er komen veel meer woonerven en leefstraten en fietsstraten waar voetgangers en fietsers voorrang hebben. Gemotoriseerde voertuigen zijn te gast en rijden stapvoets. Zo wordt spelen op straat en samenkomen met burens veilig en aangenamer. In een leefstraat richten inwoners hun straat op een creatieve en leefbare manier in, zodat er meer ruimte is voor spelen en ontmoeten. De gemeente helpt inwoners om leefstraten in te richten.
- De binnenstad van Leiden wordt autovrij.
- De gemeente moedigt bedrijven en organisaties aan om gebruik te maken van fietskoeriers en doet dat zelf ook.
- Scooters, brom- en snorfietzen zijn niet langer welkom op fietspaden binnen de bebouwde kom. Scooters/brommers met verbrandingsmotor werven we uit de binnenstad en uit groene gebieden zoals Cronesteyn en de Oostvlietpolder, bijvoorbeeld door het instellen van milieuzones.
- Alternatieve schone vormen van vervoer zoals speed pedelecs/e-bikes vormen een duurzaam alternatief voor middellang woon-werkverkeer en zijn daarom welkom op de fietspaden, met als maximumsnelheid 25 km/u binnen de bebouwde kom.
- In principe geldt er voor gemotoriseerd verkeer binnen de bebouwde kom een maximumsnelheid van 30 km/u. De inrichting van de weg wordt waar mogelijk aangepast.
- In straten zonder vrijliggende fietspaden wordt de maximumsnelheid beperkt tot 30 km/u. Straten zonder trottoirs worden omgevormd tot (woon)erven, met een maximumsnelheid van 15 km/u.
- Verkeerslichten worden zo afgesteld dat voetgangers, fietsers en het openbaar vervoer vaker groen licht krijgen dan auto's. Verkeerslichten worden voorzien van een timer en een regensensor.
- Er komt een verkeersveiligheidsplan om het aantal verkeersongevallen en het aantal slachtoffers onder mensen en dieren terug te dringen.
- Op sommige plekken zoals de Korevaarstraat en de Morsstraat wordt het zo druk dat zelfs fietsers en voetgangers niet meer op een veilige manier de ruimte kunnen delen. In die gevallen krijgt de voetganger voorrang en is de fiets te gast.
- De gemeente zorgt voor voldoende gratis stallingen voor fietsers op drukbezochte plekken en bij treinstations en bushaltes. Grote stallingen hebben 24-uurs bewaking, bijvoorbeeld via participatiebanen.

Goed en duurzaam openbaar vervoer

Momenteel investeert de overheid ruim twee keer zoveel in wegen als in het openbaar vervoer. Als we dat omdraaien wordt Nederland een stuk schoner, veiliger en duurzamer. Laten we in Leiden beginnen!

- Vervoer binnen de stad gebeurt met kleinere, elektrisch aangedreven busjes.
- Er komt geen tweerichtingsverkeer voor bussen op de Morsweg.
- De gemeente stimuleert en faciliteert deelfietsystemen zoals de OV-fiets. Niet alleen op treinstations zijn deelfietsen beschikbaar, ook op belangrijke bushaltes en P+R-terreinen zijn deze een waardevolle toevoeging aan het openbaar vervoer.
- De gemeente vergroot de parkeer- en reismogelijkheden aan de rand van de stad. Voor reizigers die verdergaan met het openbaar vervoer of fiets worden de P+R-faciliteiten gratis.
- Het openbaar vervoer is en blijft veilig, betrouwbaar, frequent, betaalbaar en toegankelijk, ook voor mensen met een functiebeperking. Het openbaar vervoer is gratis voor mensen met een laag inkomen. In alle woonwijken en dorpskernen is regelmatig openbaar vervoer beschikbaar. In alle woonwijken is regelmatig openbaar vervoer beschikbaar, ook 's avonds.
- Het busstreekvervoer wordt, net als het stadsvervoer per bus, 100% duurzaam aangedreven en emissievrij.

Minder en schonere auto's = meer ruimte en gezonde lucht!

Overall waar auto's staan of rijden, kunnen geen kinderen spelen. Leiden kiest ervoor om de openbare ruimte terug te winnen op de auto.

- Er wordt geen extra geld geïnvesteerd in nog meer of nog grotere parkeergarages. De parkeergarage aan de Hooigracht wordt niet uitgebreid.
- De vele miljoenen euro's die nu vastzitten in de parkeerreserve, zijn ook beschikbaar voor het vergroenen van de stad en voor het sociaal domein.
- Er komen geen nieuwe autoparkeerplekken bij op straat. De gemeente dringt het aantal autoparkeerplekken in de stad terug en vergroent de vrijgekomen openbare ruimte. Overbodige parkeerplaatsen worden omgevormd tot bredere voetpaden, kinderspeelplekken, bloemrijke bermen, kleine parken of fietsparkeerplekken.
- De binnenstad wordt autovrij. Parkeren kan buiten de stad met goede P+R-voorzieningen en hoogwaardig openbaar vervoer. Er komen meer carpoolplekken en er komen liftershalthes.
- De gemeente voert gedifferentieerde tarieven voor parkeren en parkeervergunningen in op basis van de uitstoot van het voertuig, waarbij een hoger tarief wordt gehanteerd voor vervuילende auto's dan voor schonere auto's.
- Leiden vergroot haar inspanningen voor de Zero Emissie Stadslogistiek. Vrachtverkeer wordt geweerd uit de binnenstad en woonwijken. Aan de rand van de stad komen distributiehubs waarna verder vervoer fossielvrij plaatsvindt.
- De gemeente hanteert minimale afstanden tussen drukke verkeerswegen en de vestiging van gevoelige bestemmingen, zoals scholen, kinderdagverblijven en verzorgingscentra.
- Verkeerswegen voor gemotoriseerd verkeer worden door de gemeente niet meer uitgebreid of verbreed.
- Vervuילend verkeer wordt geweerd door de invoering en uitbreiding van milieuzones.
- De gemeente zorgt voor voldoende oplaadpunten met groene stroom voor elektrische voor- en vaartuigen. Deze worden waar mogelijk in het bestaande straatbeeld geïntegreerd, bijvoorbeeld in de grond of in lantarenpalen.
- Initiatieven voor elektrische deelauto's en (elektrische) (bak-)fietsen worden actief ondersteund.

- Leiden gaat mobiliteitshubs inrichten: op centrale pleinen in wijken worden elektrische deelauto's en deel-(bak)-fietsen aangeboden (voordelig met stadspas) aan bewoners van de buurt. Hiermee bestrijdt de gemeente vervoersarmoede en biedt mensen een alternatief voor de eigen auto.
- Voor medewerkers, de raad en het college wordt vervoer per fiets door de gemeente bevorderd. Voor langeafstandsvervoer wordt gebruik gemaakt van openbaar vervoer en elektrische deelauto's.
- Leiden lobbyt voor betere internationale treinaansluitingen en faciliteert deze.
- Leiden werkt op geen enkele wijze mee aan de uitbreiding van luchthaven Schiphol en draagt dit actief uit tijdens bestuurlijke overleggen met de luchthaven.
- Leiden onderzoekt de mogelijkheden voor elektrisch passagier- en goederenvervoer over water.
- Er komt een milieuzone op het water: in de binnenstad zijn vanaf 2030 alleen nog boten zonder verbrandingsmotor welkom. Schone vaartuigen krijgen voorrang bij ligplaatsvergunningen.

7 Gezond en veilig in Leiden

Gezondheid, zorg en veiligheid

Een gezonde en veilige leefomgeving draagt bij aan het voorkomen van problemen. Als mensen gezonder leven door meer buiten te zijn, veel te bewegen en goed te eten, zijn ze minder vaak ziek en belanden ze minder snel in een zorgtraject. De Partij voor de Dieren legt de nadruk daarom op preventie. Niet alleen bij gezondheid, maar ook bij nieuwe virusuitbraken en bij veiligheid. Mensen die zorg of ondersteuning nodig hebben dienen zo goed en snel mogelijk te worden geholpen. Geld mag nooit een reden zijn om geen of ondermaatse hulp en ondersteuning te krijgen.

Gezond begint bij schoon

Een gezonde omgeving begint bij een schone omgeving. De negatieve effecten van luchtverontreiniging en geluidsoverlast op de gezondheid mogen niet onderschat worden. Deze randvoorwaarden voor onze gezondheid moeten beter worden bewaakt.

- We starten de Leidse Luchtclub. Op meerdere plaatsen in Leiden wordt de luchtkwaliteit gemeten. Fijnstof wordt gereduceerd.
- Meerdere Leidse wijken, waaronder de Merenwijk, ervaren grote overlast door laag vliegverkeer. Dat moet minder. De gemeente ondersteunt inwoners bij het indienen van klachten bij Schiphol. De gemeente zet zich actief om deze overlast te verminderen.
- Iedereen heeft recht op schone lucht. De Partij voor de Dieren wil dat Leiden een plan opstelt om ervoor te zorgen dat de gemeente voldoet aan de luchtkwaliteitsnormen van de Wereldgezondheidsorganisatie.
- De gemeente bevordert schone lucht door op meer plekken gemotoriseerd verkeer te weren en milieuzones in te stellen.
- Houtstook wordt aan banden gelegd. Het is een enorme bron van ultrafijnstof, dat voor gezondheidsproblemen kan zorgen bij o.a. longpatiënten, (ex)coronapatiënten, kinderen en ouderen. Daarom komen er geen biomassacentrales in Leiden. De gemeente licht haar burgers beter voor over verantwoord gebruik van pellet- en houtkachels om overlast te beperken. Er komt een gemeentelijk stookverbod wanneer een stookalert is afgegeven en een meldpunt bij de gemeente waar stookoverlast gemeld kan worden. Aanschaf van dit soort kachels wordt ontmoedigd. De gemeente geeft huishoudens subsidie als ze hun open haard of houtkachel laten verwijderen.
- Er komen geen mestvergisters in Leiden en de gemeente verzet zich tegen plannen voor mestverwerking door buurgemeenten.
- Bomen en groen maken de lucht schoner. Mensen en dieren worden daarnaast gelukkiger van een groene omgeving. De gemeente is daarom ambitieus in het planten van extra groen en bomen en beschermt bestaande bomen.
- Leiden heeft bedrijven die vervuiling veroorzaken goed in beeld en handhaaft strikt op overlast en overtredingen. Er komt meer capaciteit bij de toezichthouders zodat zij intensiever kunnen controleren, ook om milieuvuiling te voorkomen. Er komt een lokaal meldpunt waar misstanden op het gebied van natuur en milieu ook anoniem gemeld kunnen worden.
- Leiden werkt uitbreiding van vliegverkeer tegen en verzet zich tegen toenemend vliegverkeer boven de gemeente.
- De gemeente is samen met het drinkwaterbedrijf, het waterschap, de provincie en het Rijk verantwoordelijk voor schoon en gifvrij drinkwater, zonder stoffen als PFAS. Bij nieuwe ontwikkelingen worden geen vervuilende activiteiten getolereerd die negatieve gevolgen hebben voor de drinkwatervoorziening.
- Geluidsoverlast kan stress veroorzaken en de gezondheid verslechteren. Leiden pakt bronnen van geluidsoverlast in de woonomgeving aan. Hierbij worden de WHO-richtlijnen voor geluid van weg, vlieg en railverkeer en windturbines aangehouden.
- Leiden gaat voorzichtig om met elektromagnetische velden. Het blijft cruciaal om in de telecomsector strikt te handhaven op elektromagnetische stralingsnormen, inclusief de gecombineerde effecten van meerdere antennes.

Bewegen is gezond

In onze gemeente kunnen inwoners naar hartenlust bewegen. De gemeente richt de openbare ruimte optimaal in om veilig te kunnen sporten en bewegen en maakt sportdeelname voor iedereen toegankelijk.

- Wandelen, fietsen, buiten spelen en sporten wordt gestimuleerd en krijgt volop de ruimte, maar gaan niet ten koste van de natuur of het groen. De openbare ruimte wordt beweegvriendelijk ingericht en er komen meer natuurlijke en groene speelplaatsen.

- Sporten in verenigingsverband moet voor iedereen mogelijk zijn. In elke wijk zijn sportvoorzieningen voor jong en oud, zoals beweegtuinen, fitnessplekken, openbare voetbal- en basketbalveldjes en skateparken.
- Schoolpleinen en speelgelegenheden worden vergroend en zijn buiten schooluren beschikbaar voor de buurt.
- Nieuwe sportvelden worden zo groen en natuurinclusief mogelijk aangelegd en er wordt geen gif gebruikt bij onderhoud. Er worden geen nieuwe kunstgrasvelden aangelegd. Als bestaande kunstgrasvelden aan vervanging toe zijn, worden ze vervangen door echt gras. Op alle kunstgrasvelden waar gebruik wordt gemaakt van rubbergranulaat, wordt het rubbergranulaat opgeruimd en zo nodig vervangen door een niet giftig en schadelijk materiaal, zoals kurk en kokosvezels.
- De gemeente stimuleert deelname aan sport in het bijzonder onder doelgroepen die hieraan weinig deelnemen, onder wie (kinderen van) mensen met een laag inkomen.
- De gemeente heeft een geschikt sportaanbod voor ouderen en mensen met een chronische ziekte of beperking.

Gezond en duurzaam voedsel

De Partij voor de Dieren wil dat gezond, biologisch en plantaardig eten makkelijker en goedkoper wordt. Ongezond eten is overal beschikbaar en er wordt grootschalig reclame voor gemaakt door de voedselindustrie.

- Voor initiatieven gericht op gezond en duurzaam voedsel zoals Groentepark Bontekoe, Stadstuinderij Het Zoete Land en DZB Ecotuin maakt Leiden extra ruimte vrij.
- In elke wijk komt een buurtmoestuin en een voedselbos. Het Zoete Land en Okkerheide dienen als voorbeeld.
- De gemeente stimuleert het aanbod van plantaardige voeding op festivals, zoals Werfpop en tijdens Leidens Ontzet.
- Er komt een Leidse versie van Kids Culinair met plantaardige en gezonde voeding en snacks voor kinderen.
- De gemeente stelt een Leidse voedselvisie op en informeert en stimuleert haar inwoners met een campagne om gezond, biologisch, duurzaam en plantaardig te eten.
- In de eigen organisatie voert de gemeente het succesvolle concept 'Carnivoor? Geef het door!' in: plantaardig voedsel wordt de norm en dierlijk voedsel de uitzondering, iets wat van tevoren besteld moet worden.
- Plantaardig eten wordt gestimuleerd bij de organisaties waar de gemeente aan deelneemt of die de gemeente (financieel) ondersteunt.
- Leiden zoekt naar middelen om nieuwe vestigingen van fastfoodketens te kunnen weren en treedt daarover in overleg met het Rijk.
- Leiden weert snoepautomaten en reclame voor ongezond voedsel van stations en openbare voorzieningen.
- Leiden ondersteunt dat kinderen van jongs af aan gezonde en duurzame voeding krijgen. Denk hierbij aan het faciliteren van plekken voor borstvoeding in openbare gebouwen en het geven van fruit en een gezonde, duurzame lunch op kinderdagverblijven en scholen.
- De gemeente wordt eetbaar: er komen meer moes- en pluktuinen.
- Het armoedebeleid moet gezondere voedselkeuzes makkelijker maken.
- De gemeente activeert en motiveert bewoners en bedrijven om voedselverspilling te verminderen en neemt maatregelen om voedselverspilling binnen de eigen organisatie tegen te gaan.

Gezond en wel

Steeds meer mensen voelen zich eenzaam en ongelukkig in onze geïndividualiseerde samenleving. Sommigen ervaren stress en een te hoge prestatiedruk. Depressieve klachten

en burn-outs liggen op de loer. Dat verdient meer aandacht en openheid. Om het welzijn te bevorderen en de zorgkosten op termijn beheersbaar te houden investeert de Partij voor de Dieren in preventie. Onze samenleving gezond, sociaal, veilig en ontspannen maken is de beste manier om gezond te worden.

- Er komen meer openbare toiletten. Ze zijn genderneutraal en toegankelijk voor mindervaliden.
- Leiden zet zich optimaal in voor met name de geestelijke gezondheid van studenten/ jongeren tijdens lockdowns door bijv. het openstellen van sportzalen (bijv. Vijf Meihal en Houtkwartier) voor deze doelgroep.
- Initiatieven die gericht zijn op preventieve gezondheidszorg en welzijn, zoals het voorkomen van eenzaamheid en geestelijke problemen, krijgen steun van de gemeente.
- De gemeente stimuleert de inzet van ervaringsdeskundigen bij de ondersteuning van kwetsbare mensen.
- De gemeente investeert in jongerencentra, buurthuizen, wijkcentra en ontmoetingsplekken voor ouderen en mensen met een beperking.
- Er komt een brede aanpak om de psychische gezondheid te verbeteren, waarbij naast zorgprofessionals ook het (hogere) onderwijs en werkgevers- en werknemersorganisaties betrokken worden. Ook komt er een integrale aanpak voor de preventie van zelfdoding.

Zoönosen zoals COVID-19 en Q-koorts

De coronacrisis heeft ingrijpende gevolgen voor onze samenleving. COVID-19 was niet de eerste zoönose (infectieziekte die overspringt van dier op mens) die het gevolg was van onze omgang met dieren: door de intensieve veehouderij, de natuurvernietiging door de mens en de wereldwijde handel in dieren lopen we een hoog risico op nieuwe zoönosen. Virussen kunnen zo gemakkelijk overspringen van dieren op mensen. Dit is een bedreiging voor de wereldwijde volksgezondheid. Een nieuwe uitbraak moeten we dan ook voorkomen, en daarmee kunnen we in Leiden lokaal beginnen.

- Leiden brengt in kaart welke mogelijke bronnen er binnen de gemeente zijn waar ziekteverwekkers van dier naar mens kunnen overspringen. Daarbij is er ook aandacht voor veehouderijen en markten met (exotische) dieren in de regio.
- Tijdens de corona-lockdown zagen we het grote belang van natuur en groen voor mensen: recreatie in het groen en in de natuur is in die periode sterk toegenomen, met alle gevolgen van dien. De gemeente neemt daarom maatregelen om schade te beperken en overlast te voorkomen en legt extra groen en natuur aan.
- Bij de coronaherstelmaatregelen staan niet de economische kortetermijnbelangen centraal. We moeten niet terug naar het oude abnormaal, maar naar een nieuw normaal waar de belangen van dieren, natuur, milieu en klimaat centraal staan.
- Als gevolg van de coronamaatregelen kampen veel (jonge) mensen met psychologische problemen. We zorgen ervoor dat er voldoende toegankelijk psychologische hulp voor deze mensen beschikbaar is.

Zorg op maat

De behoefte aan zorg en hulp vanuit de Wet op de Maatschappelijke Ondersteuning neemt toe. Dit komt onder andere door een ongezonde leef- en voedselomgeving, hoge prestatie-eisen, de toename van het aantal chronisch zieken en door de vergrijzing. In de zorg zijn problemen ontstaan toen de Rijksoverheid verantwoordelijkheden afschoof op gemeenten zonder daar voldoende budget voor te geven.

- Iedereen die zorg en hulp heeft, heeft daar recht op, zonder lange wachtlijsten en met oog voor de menselijke maat. Leiden levert de beste zorg die het kan en vraagt bij de Rijksoverheid om meer geld voor de zorg.

- De gemeente zorgt voor ruim voldoende mensen en middelen om de gedupeerden van het toeslagenschandaal - en waar noodzakelijk hun omgeving - te helpen op een manier die recht doet aan hun wensen en eisen. Het herstel mag niet ten koste gaan van andere taken op het gebied van welzijn. Extra middelen vanuit de landelijke overheid zijn dus vereist. Leiden faciliteert een oplossing gebaseerd op de pilots 'betekenisvol herstel' en 'versneld herstel' die bijdraagt aan het emotionele en financiële herstel van de ouders en aan een zo kort mogelijke integrale beoordeling op één locatie.
- De gemeente zorgt voor kwalitatief goede zorg en hulpverlening, liefst door kleinschalige, buurtgerichte organisaties waar zorgmedewerkers fatsoenlijke werkomstandigheden hebben en zorgbestuurders geen topsalaris verdienen. Zorgverleners en opvanglocaties houden rekening met de achtergrond, identiteit en levensstijl van gebruikers.
- Wachtlijsten en wachttijden dringen we terug. Tot het zover is zorgen we voor voldoende overbruggingszorg en meer (tijdelijke) opnameplaatsen. De gemeente zorgt ook voor voldoende behandelplekken en reservebedden voor mensen in acute (psychische) nood.
- De overbelasting van de jeugdzorg pakken we adequaat aan. We beperken de wachtlijsten en lossen knelpunten in de GGZ op. Persoonlijke begeleiders komen langs bij gezinnen die het nodig hebben en huisartsenposten krijgen een ondersteuner.
- Ouders en kinderen krijgen goede ondersteuning bij scheiding, ziekte en andere ingrijpende gebeurtenissen.
- Het bevorderen van gelijke kansen voor iedereen is nodig om zwaardere jeugdzorg te voorkomen.
- Het komt nog te vaak voor dat jongeren die jeugdhulp ontvangen opeens in het diepe vallen op het moment dat ze 18 worden. De overgang tussen jeugdzorg en volwassenenzorg moet daarom worden versoepeld.
- De gemeente erkent de relatie tussen huiselijk geweld en dierenmishandeling. Om huiselijk geweld en dierenmishandeling tegen te gaan werkt de gemeente nauw samen met het Landelijk Expertise Centrum Dierenmishandeling en het Landelijk Expertise Centrum Kindermishandeling.
- Bij politie, jeugdzorg, scholen, dierenartsen en sociale wijkteams wordt extra aandacht besteed aan het herkennen en melden van geweld in de thuissituatie tegen zowel mensen als dieren.
- Het moet voor slachtoffers van huiselijk geweld makkelijker worden om melding te maken en gebruik te maken van crisisopvang als het niet mogelijk is om de thuissituatie voldoende veilig te maken. Er is voor die situaties voldoende crisisopvang beschikbaar in de regio.
- Met organisaties voor vrouwen- en mannenopvang spreekt de gemeente af dat zij bij het intakegesprek vragen naar de aanwezigheid van huisdieren binnen het gezin. Daarbij wordt dan ook de mogelijke opvang van het huisdier besproken.
- De gemeente helpt mensen die (tijdelijk) naar een crisisopvang of zorginstelling verhuizen om hun huisdier mee te nemen, tenzij dat niet in het belang van het dier is. Als dat niet mogelijk is, wordt gezorgd voor goede opvang van het huisdier.
- Mantelzorgers worden (financieel) ondersteund. Er komt extra aandacht voor het tegengaan van overbelasting van mantelzorgers. Bij de toegang en evaluatie van de zorg wordt meer rekening met de beperkte belastbaarheid van mantelzorgers gehouden.
- Cliënten in de zorg moeten kunnen meebeslissen over hun eigen behandeling. Inwoners hebben de mogelijkheid tot eigen regie over hun persoonsgegevens.
- De gemeente zorgt voor kwalitatief goede hulpmiddelen en doelgroepenvervoer, waar service en duurzaamheid (door bijvoorbeeld hergebruik en elektrisch vervoer) hand in hand gaan. Bij aanvragen voor ondersteuning voor mensen met een beperking met hulp- of therapiedieren wordt goed gekeken naar dierenwelzijn.

- De gemeente Leiden erkent dat de eerste 1000 dagen van een kind cruciaal zijn voor de fysieke, mentale en sociale gezondheid voor de rest van het leven. De gemeente biedt passende (preventieve) zorg gedurende deze periode.

Verslavingen

Het gebruik van genotsmiddelen kan risico's voor de gezondheid en veiligheid opleveren en kan leiden tot verslaving. Ook mag het gebruik niet leiden tot vervuiling van het milieu en hinder voor de omgeving.

- De gemeente zorgt voor een goede voorlichting over de gezondheidsrisico's van het gebruik van verslavende middelen, waaronder ook gamen, (online) gokken, internet en sociale media. Jongeren hebben hierbij speciale aandacht. Leiden ondersteunt het tegengaan van verslaving.
- Leiden werkt toe naar een rookvrije generatie. Er wordt niet meer gerookt bij scholen, op kinderspeelplaatsen en bij sportgelegenheden. Er komen meer rookvrije zones in de openbare ruimte, bijvoorbeeld bij bushaltes en ziekenhuizen. De gemeente geeft het goede voorbeeld en verbiedt roken rond alle gemeentelijke gebouwen. De terrassen en parken worden rookvrij.
- Er komen geen nieuwe casino's of gokhallen.
- Leiden staat open voor proeven met lokale wietteelt. Deze teelt is duurzaam en biologisch. Er komen geen nieuwe coffeeshops in de buurt van scholen.

Veiligheid

De gemeente zet stevig in op veiligheid in de brede zin van het woord. Om op de lange termijn veilig en leefbaar te houden wordt zowel criminaliteit als racisme en discriminatie actief bestreden. Daarnaast is het belangrijk om zoveel mogelijk te voorkomen dat mensen op het verkeerde pad raken en in de criminaliteit belanden.

- Ondernijning (onderlinge verwevenheid tussen boven- en onderwereld) is een groot probleem in heel Nederland. De gemeente investeert in de politiecapaciteit tegen ondernijning, witwassen en fraude en bekijkt het vergunningenbeleid kritisch.
- Leiden investeert in meer wijkagenten, de ogen en oren van de buurt. Dankzij de inzet van de wijkagent kunnen mogelijke problemen in de buurt al in een vroeg stadium worden gesignaleerd, voor ze ontsporen.
- Er komt meer aandacht voor de oorzaken van criminaliteit en het voorkomen van criminaliteit, bijvoorbeeld door te investeren in jongeren in kansarme situaties. Ook zet de gemeente in op preventie door goed en zinvol jongerenwerk en voldoende opbouwwerkers. De gemeente biedt, liefst proactief, gerichte ondersteuning aan ouders met kinderen, pubers die dreigen af te glijden, bij voorkeur door professionals met dezelfde culturele achtergrond.
- Met cameratoezicht en automatische gezichtsherkenning in de publieke ruimte wordt uit privacyoverwegingen zeer terughoudend omgegaan. Cameratoezicht biedt slechts schijnveiligheid en zorgt vaak alleen maar voor verplaatsing van het probleem.
- Discriminatie en racisme worden actief bestreden, zie ook hoofdstuk 8.
- Iedereen moet veilig over straat kunnen. Hierbij wordt extra aandacht besteed aan vrouwen en LHBTQIA+-personen. Straatintimidatie wordt aangepakt.
- Er komt een actieplan om femicide (vrouwenmoord), (online) vrouwenhaat en geweld tegen vrouwen tegen te gaan.
- Preventief fouilleren werkt etnisch profileren en stigmatiseren in de hand en Leiden staat dit niet toe.
- Veiligheid van mens en dier staat onder druk door de klimaatcrisis, hitte, droogte of juist hevige regenval. Leiden speelt in op deze risico's en maakt veiligheidsprotocollen en hitteplannen. De gemeente neemt dierveiligheid mee in een effectief plan voor klimaatadaptatie.

- In het rampenplan wordt de evacuatie, in-veiligheidstelling en tijdelijke opvang geregeld van alle dieren in de Leiden, van huisdieren tot aan dieren op de kinderboerderij.
- In het driehoeksoverleg tussen de burgemeester, het Openbaar Ministerie en de politie is er oog voor dierenwelzijn. Dierenmishandeling wordt actief opgespoord en tegengegaan.
- Zolang er nog geen landelijk verbod is op het afsteken van consumentenvuurwerk stelt Leiden een eigen verbod in. Ook carbidschieten wordt verboden. Nieuwe verkooppunten voor consumentenvuurwerk worden niet vergund. Feestelijke, veilige en milieuvriendelijke alternatieven voor vuurwerk, zoals shows met licht, muziek, drones en lasers, kunnen plaatsvinden als mensen, dieren, natuur en milieu er geen schade van ondervinden.

8 Iedereen doet er toe

Gelijke kansen, werk en inkomen

In een gezonde en bloeiende samenleving is iedereen gelijkwaardig. Maar in Nederland is van echte gelijkwaardigheid helaas nog geen sprake, ook niet in Leiden. Waar je wieg staat, bepaalt nog altijd voor een groot deel je kansen. Gemiddeld worden mensen uit armere gezinnen en buurten minder oud en hebben ze een slechtere gezondheid. Mensen die om wat voor reden dan ook niet tot de norm behoren worden bewust en onbewust gediscrimineerd en achtergesteld. Voor racisme, discriminatie en ongelijke kansen mag geen ruimte zijn in Leiden. Met andere woorden: er is werk aan de winkel voor de (lokale) overheid.

Gelijke kansen voor iedereen

Racisme en andere vormen van discriminatie komen helaas nog steeds veel voor: zichtbaar en ook onzichtbaar verweven in de structuren van onze samenleving. Het is tijd voor zelfreflectie en een daadkrachtige aanpak vanuit de overheid, die zich niet afzijdig mag houden. Erkenning van het verleden is een belangrijk onderdeel van de bestrijding van hedendaagse discriminatie en racisme.

- Tot nu toe is Leiden te laks geweest met de aanpak van racisme en discriminatie in het onderwijs. Er komt zo snel mogelijk een plan van aanpak om racisme en discriminatie op alle Leidse scholen tegen te gaan.
- De gemeente zorgt voor financiële steun voor organisaties die op scholen en bij maatschappelijke organisaties voorlichting geven over seksuele diversiteit.
- Leiden treedt met kracht op tegen discriminatie en komt met een plan om institutioneel racisme uit te bannen. Ook zorgt de gemeente voor grotere bekendheid met het discriminatiemeldpunt.
- De gemeente investeert in de emancipatie van minderheden op scholen, bij sportverenigingen, in zorginstellingen, in religieuze kringen en binnen de eigen organisatie.
- Leiden pakt discriminatie op de arbeidsmarkt aan, bijvoorbeeld door het mogelijk maken van anoniem solliciteren.
- Het ambtenarenapparaat wordt een evenwichtige afspiegeling van de samenleving. Leiden onderzoekt op welke wijze de eigen organisatie, inclusief het college, inclusiever en meer divers kan worden.
- Informatie die vanuit de gemeente wordt verstrekt is zoveel mogelijk geschreven op taalniveau B1, wat door de meeste inwoners wordt begrepen. Waar nodig wordt belangrijke informatie ook in andere talen verstrekt.
- Leiden zorgt dat aangifte doen bij discriminatie laagdrempeliger wordt om zo de aangiftebereidheid van slachtoffers te vergroten. Dit doen we onder andere door sensitiviteitstraining over bijvoorbeeld racisme en LHBTQIA+-onderwerpen bij de politie.
- Etnisch profileren is discriminatie. Etniciteit en nationaliteit mogen geen factor zijn bij selectiebeslissingen en risicoprofielen van Leiden.
- Preventief fouilleren werkt etnisch profileren en stigmatisering in de hand en Leiden staat dit niet toe.
- De gemeente doet geen zaken met (en verleent geen subsidies aan) organisaties die discrimineren en uitsluiten.
- Leiden maakt excuses voor het slavernijverleden.
- Burgers moeten kosteloos en zonder psychisch onderzoek hun achternaam kunnen veranderen als die uit het koloniale verleden stamt.
- Betwist erfgoed wordt in kaart gebracht. Leiden zoekt op democratische wijze een zelfkritische omgang met dit erfgoed.
- Leiden ondersteunt en faciliteert feestdagen van verschillende culturen, zoals het Suikerfeest en Keti Koti.
- De gemeente werkt op geen enkele wijze mee aan vieringen waarbij Zwarte Pieten aanwezig zijn. Sinterklaas wordt een leuk feest voor alle kinderen.
- Er wordt op meerdere plekken in de gemeente zichtbaarheid gegeven aan LHBTQIA+'ers. Rondom bepaalde dagen, zoals bijvoorbeeld de Internationale Dag tegen Homofobie en Transfobie en Coming Out Day, worden publiekscampagnes en lezingen georganiseerd. De gemeente hijst minstens één keer per jaar de Progress vlag en er wordt een regenboogzebrapad aangelegd.
- Om snel en efficiënt te kunnen ingrijpen bij signalen van geweld tegen of onveiligheid van LHBTQIA+ is het belangrijk dat de gemeente, politie en andere betrokken instanties nauw met elkaar samenwerken en hun acties op elkaar afstemmen.

- Leiden heeft het Regenboogakkoord getekend. De gemeente heeft daarom beleid geformuleerd ten aanzien van LHBTQIA+. De concrete acties die uit dit beleid voortvloeien, worden jaarlijks geformuleerd en getoetst. Zo kijken we of we Leiden ook écht een Regenboogstad kunnen noemen.
- Leiden zorgt voor een genderneutraal toilet op het gemeentehuis en stimuleert instellingen zoals de bibliotheek en buurthuizen om hetzelfde te doen.
- Leiden kiest in de communicatie naar burgers een gender neutrale aanspreekvorm.
- Leiden wijst scholen op de mogelijkheid ervaringsdeskundigen in te schakelen voor voorlichting over (LHBTQIA+-)discriminatie en racisme.
- Leiden draagt er zorg voor dat sekswerkers hun werk op een veilige manier kunnen uitvoeren.
- De gemeente zorgt dat straatnamen en monumenten in Leiden recht doen aan de geschiedenis van alle inwoners. Bij nieuwe straatnamen die naar personen verwijzen wordt diversiteit het uitgangspunt. De gemeente faciliteert het maatschappelijk debat over hoe om te gaan met bestaande straatnamen die verwijzen naar het koloniale verleden.

Humaan asielbeleid

De Partij voor de Dieren maakt zich zorgen over het gebrek aan bestaanszekerheid en toekomstperspectief in grote delen van de wereld. De klimaat- en natuurcrisis zullen dit in de toekomst alleen maar verergeren. De gemeente heeft een humaan opvangbeleid voor mensen die een veilig onderkomen zoeken.

- Leiden biedt kleinschalige opvang aan asielzoekers verspreid over de gemeente. Asielzoekers worden opgevangen op een wijze die hen in staat stelt zich te ontplooiën door middel van taalcurssussen, onderwijs, werk en goede zorg.
- Leiden helpt statushouders bij het vinden van huisvesting, integreren en het vinden van een gepaste baan en/of opleiding. Hierbij werkt de gemeente nauw samen met de arbeidscoaches van Vluchtelingenwerk. De arbeidscoaches steken tijd en aandacht in het leren kennen van de vluchteling. Samen kijken ze naar de wensen en ervaring van de vluchteling.
- De gemeente werkt niet mee aan het uitzetten van kinderen die hier geworteld zijn.
- Niemand zou op straat moeten slapen, dus ook uitgeprocedeerde asielzoekers niet. De gemeente draagt er zorg voor dat deze mensen een veilige slaapplek en te eten hebben.

Volwaardig meedoen voor iedereen

Mensen zijn gelukkiger wanneer zij iets kunnen betekenen in de samenleving. Mensen moeten ongeacht hun achtergrond, functiebeperking, financiële situatie of leeftijd hun talenten kunnen ontplooiën. Kern van het sociale beleid hoort te zijn: "Niets over ons, zonder ons".

- Het marginaliseren en stigmatiseren van mensen met een functiebeperking op grond van hun lichamelijke en/of verstandelijke gesteldheid, ook wel validisme genoemd, wordt serieus genomen als vorm van discriminatie.
- Leiden bevordert de gelijke rechten van mensen met een beperking en zorgt ervoor dat het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap strikt wordt nageleefd. Toegang tot overheidsgebouwen en publieke voorzieningen zoals onderwijs, openbare instellingen, toiletten en openbaar vervoer wordt vanzelfsprekend voor iedereen. Zaken als ondertiteling van de raadsuitzending, gebarentolken bij belangrijke gemeentelijke evenementen en rolstoelvriendelijke stoepen worden de norm.
- Openbare en publieke ruimtes worden optimaal toegankelijk voor mensen met een lichamelijke, visuele of auditieve beperking, voor mensen die snel overprikkeld raken en voor analfabeten en laaggeletterden. Zo komen er meer en betere geleidelijnen, minder

hoge stoepen, duidelijk herkenbare voet- en fietspaden, veilige en rolstoeltoegankelijke wandelmogelijkheden.

- De gemeente investeert in laagdrempelige en goed bereikbare buurt- en dorpshuizen.
- Op verschillende plekken, zoals bijvoorbeeld bij stations, bij het stadskantoor en bij het gemeentehuis, worden leenrollators en/of leenrolstoelen aangeboden.
- Iedereen moet op een goed toegankelijke plek in de buurt zelfstandig hun stem kunnen uitbrengen bij verkiezingen.
- Leiden investeert in signaleringsnetwerken per buurt of dorp om eenzaamheid, verwaarlozing, mishandeling en uitbuiting op te sporen.
- De gemeente is ruimhartig in het toekennen van hulpmiddelen. Het gebruik en de toewijzing van parkeerplaatsen voor mensen met een beperking is gratis.
- Leiden houdt bij beleidsontwikkeling rekening met burgers met een lichamelijke, psychische, visuele of auditieve aandoening. Daarbij maakt de gemeente structureel gebruik van checklists die helpen bij het vergroten van de bewustwording over en opnemen van deze inclusiviteit.

Een armoedevrij Leiden

Ieder mens heeft recht op bestaanszekerheid en bescherming tegen armoede en sociale uitsluiting. Helaas is er nog veel armoede en ongelijkheid, wereldwijd en ook in Nederland. Bij veel mensen is de portemonnee al voor het einde van de maand leeg. Steeds stijgende vaste lasten en zorg dragen voor anderen maken het leven duur. Onverwachte rekeningen, zoals een reparatie, zijn dan net te veel. Leiden kan en moet meer inzetten op het verlichten en voorkomen van armoede.

- De invoering van een basisinkomen heeft veel voordelen. De gemeente geeft aan bij het Rijk, dat hierover gaat, dat Leiden een pilot wil met een basisinkomen.
- De gemeente blijft inzetten op het voorkomen van armoede die van generatie op generatie wordt doorgegeven.
- Er komt extra aandacht voor kinderen die opgroeien in armoede of een taalachterstand hebben. Ieder kind heeft recht op goede kleding, gezonde maaltijden, een fiets en een laptop voor school.
- Voor veel jongeren is het een moeilijke overgang als zij op hun 18e wettelijk volwassen worden om verantwoordelijk te worden voor hun eigen financiën. Leiden zet extra in op het voorkomen van schulden bij jongeren.
- Armoede wordt onder andere bestreden door goede, mede op preventie gerichte schuldhulpverlening. Leiden ondersteunt de voedselbank en weggeefwinkels om de gevolgen van armoede te verlichten.
- Schuldhulpverlening wordt in Leiden niet uitbesteed aan commerciële bedrijven. Het is moreel verwerpelijk om winst te maken op de schulden van een ander.
- Huisdieren zijn geen onderpand. Bij eventuele schuldsanering of huisuitzetting worden huisdieren en hun toebehoren niet onder dwang verkocht.
- De gemeente maakt het mogelijk om saneringskredieten te verstrekken aan inwoners met problematische schulden.
- Het natraject van schuldhulpverlening wordt verbeterd om te voorkomen dat mensen opnieuw in de schulden belanden.
- De gemeentelijke voorzieningen voor mensen met een laag inkomen breiden we uit. Hiermee maken we onder andere sport, kleding en cultuurbezoek toegankelijk voor mensen met een kleine portemonnee, bijvoorbeeld door de inzet van een stadspas.
- Gemeentelijke belastingen worden eerder kwijtgescholden, onder andere om de armoedeval te voorkomen. De normbedragen voor vermogen die gelden voor kwijtschelding van de gemeentelijke worden gelijk gesteld aan die voor de

Participatiewet. Dit maakt het voor mensen met een laag inkomen lonend om een gezonde financiële buffer aan te houden.

- Mensen met een bijstandsuitkering mogen giften tot 20% van hun uitkering behouden zonder hierdoor gekort te worden op hun uitkering.
- Mensen die in armoede leven komen eerder in aanmerking voor de bijzondere bijstand en witgoedregeling.
- Niemand hoeft op straat te slapen. Leiden regelt voldoende gratis en passende slaapplekken voor dak- en thuislozen. Ook hun huisdieren zijn hier welkom. Er is extra aandacht voor dak- en thuisloze LHBTQIA+-jongeren en andere kwetsbare groepen.

Werk in groene banen

De gemeente speelt een grote rol in het zorgen voor passend werk voor iedereen die dat wil. Dit kan ook door vrijwilligerswerk te doen of door stage te lopen wanneer betaalde arbeid (nog) niet mogelijk is.

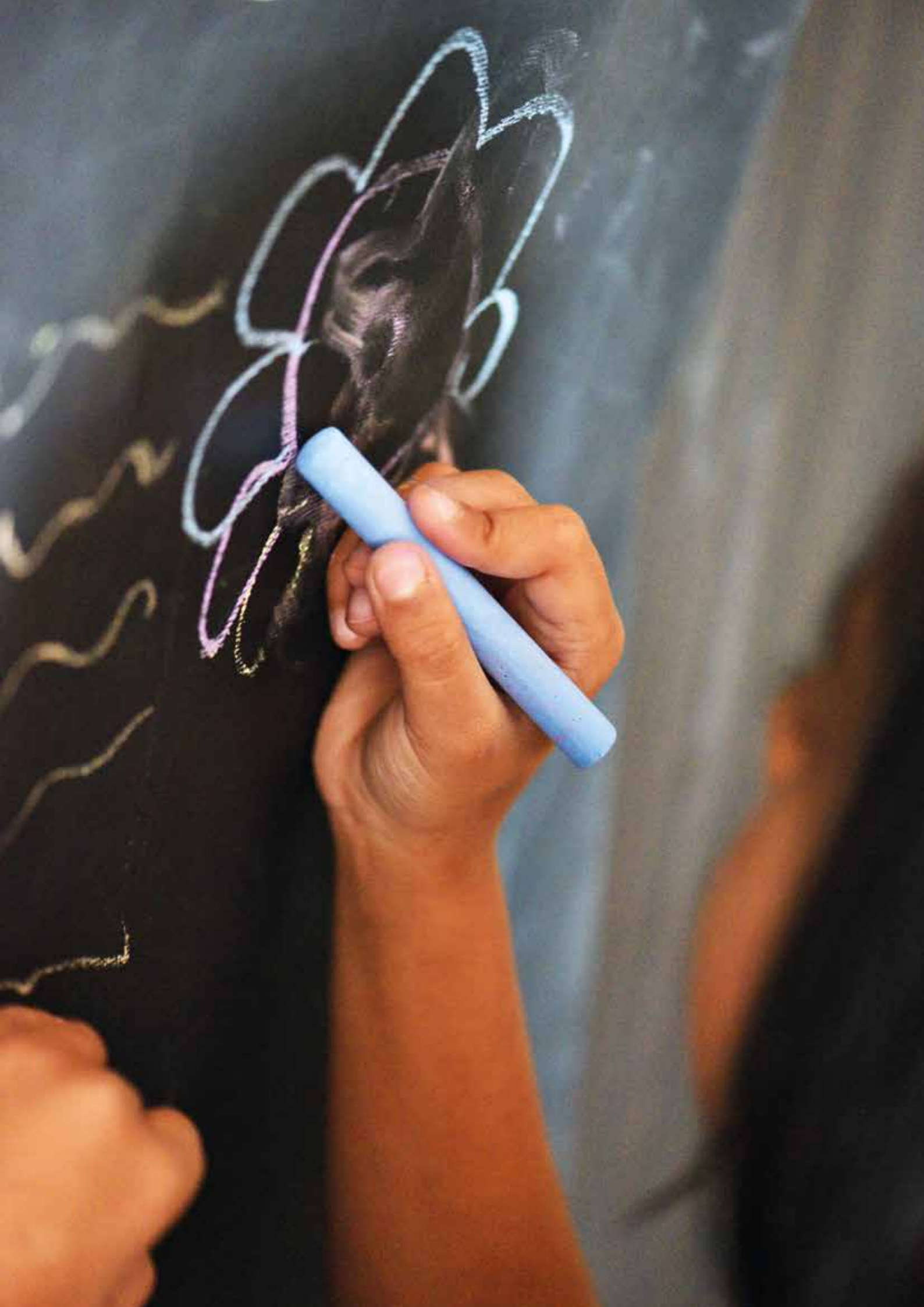
- Leiden stimuleert groene en schone werkgelegenheid, opleidingen en stages. Bij inkoop en aanbestedingen wordt goed werkgeverschap een criterium.
- De gemeente start een pilot op basis van het principe van "Open Hiring", waarbij iedereen voor bepaalde functies welkom is, ongeacht verleden, opleiding of ervaring.
- De gemeente stimuleert goed werkgeverschap en spreekt bedrijven hierop aan.
- De gemeente geeft zelf het goede voorbeeld. Waar mogelijk neemt de gemeente het personeel in eigen dienst en zorgt ze voor goede arbeidsvoorwaarden. De gemeente breidt de duur en de vergoeding voor het ouderschapsverlof uit voor alle ouders. Ook wordt transitieverlof voor transgender medewerkers vastgelegd. De gemeente voert proactief beleid om ook mensen met een arbeidsbeperking in dienst te nemen.
- De gemeente faciliteert bij- en herscholing door het aanbieden van stage- en opleidingsplaatsen. De gemeente zet in op het begeleiden van starters op de arbeidsmarkt.
- Het wordt voor lokale ondernemers en instellingen financieel aantrekkelijk gemaakt om iemand met een bijstandsuitkering in dienst te nemen.
- De gemeente ondersteunt uitkeringsgerechtigden om vrijwilligerswerk, mantelzorg en stages te doen. Ook als deze activiteiten niet direct gericht zijn op terugkeer naar de arbeidsmarkt, maar zonder dat het verplicht vrijwilligerswerk wordt. De persoon met een uitkering staat centraal, niet de organisatie die (goedkoop) extra menskracht in wil zetten.
- Sociale werkplaatsen blijven behouden, zodat mensen dicht bij huis betekenisvol werk kunnen doen met goede begeleiding. Mensen die bij hun dagbesteding een maatschappelijke meerwaarde toevoegen, hoeven geen eigen bijdrage voor die dagbesteding te betalen.
- Arbeidsmigranten werken vaak onder en leven vaak in ondermaatse omstandigheden. De manier waarop arbeidsmigranten worden gehuisvest wordt strenger en frequenter geïnspecteerd en wordt verbeterd.

9 Slimmer, wijzer, mooier

Onderwijs en cultuur

Goed en toegankelijk onderwijs

vormt het fundament voor een vrije, democratische samenleving. Het onderwijs zou er een stuk beter voor kunnen staan. Niet elk kind heeft nu dezelfde kans op goed onderwijs. Een goed cultuurbeleid is van grote waarde voor Leiden, want kunst en cultuur verrijken het leven en inspireren.

Goed onderwijs voor iedereen

De Partij voor de Dieren wil dat het onderwijs niet alleen gericht is op het ontwikkelen van cognitieve vaardigheden maar op de ontplooiing van álle talenten, inclusief sociale, emotionele, motorische en creatieve vermogens. Scholen horen gericht te zijn op de ontwikkeling van de individuele leerling, niet op het halen van de hoogst mogelijke cijfers. Onderwijs draagt bij aan de bewustwording over de klimaatcrisis, milieuproblematiek en dierenwelzijn en over de rol van de mens hierin.

- Er zijn voldoende scholen in de buurt zodat elk kind lopend of op de fiets naar school kan.
- De gemeente investeert in het tegengaan van onderwijssegregatie, bijvoorbeeld door extra zorgteams op zwakkere scholen, verhoogde inzet van schoolmaatschappelijk werkers, maatschappelijke convenanten tussen scholen en de verlengde schooldag.
- Een helder en eerlijk aanmeldbeleid bij scholen zorgt ervoor dat alle kinderen in Leiden een gelijke kans op goed onderwijs hebben.
- Een gezond binnenklimaat is belangrijk voor zowel leerlingen als leraren. De gemeente trekt voldoende geld uit voor het natuurinclusief renoveren en verduurzamen van verouderde schoolpanden. Nieuwe schoolpanden worden natuurinclusief en energieneutraal gebouwd.
- De gemeente investeert in sport (waaronder zwemlessen) en cultuur- en muziek- en (onafhankelijke) duurzaamheidseducatie op scholen. Scholen worden gestimuleerd om lessen over inclusiviteit aan te bieden, met voldoende aandacht voor emancipatie, racisme en discriminatie.
- Scholen worden gestimuleerd en financieel ondersteund om groene schoolpleinen, schoolmoestuinen en gezonde kantines te hebben waar gratis fruit en een gezonde, duurzame schoollunch worden aangeboden.
- Veel van de problemen in onze maatschappij, zoals onze slechte omgang met dieren, zinloos geweld en vandalisme komen door een gebrek aan empathie met anderen. De gemeente stimuleert programma's die compassie bij kinderen verhogen.
- Bij scholieren en studenten komen vaak psychische klachten voor. Er dient actief gewerkt te worden aan een cultuur waarin taboes rondom psychische klachten doorbroken worden en waarin het praten erover wordt gestimuleerd.
- Scholen verzorgen lessen over eenzaamheid onder LHBTQIA+-leerlingen en bieden voorlichting over het aangeven en respecteren van seksuele grenzen. Het oprichten van een Gender & Sexuality Alliance (GSA) op scholen (een organisatie of groep leerlingen en vrijwilligers die zich sterk maakt voor een voor iedereen veilige omgeving op school) kan daarbij helpen.
- De gemeente faciliteert meer MBO stageplekken en stimuleert bedrijven die voor de gemeente werken dit ook te doen, om het tekort aan stageplekken voor MBO's te verkleinen.
- De gemeente bestrijdt analfabetisme en laaggeletterdheid, onder meer door het organiseren van laagdrempelige activiteiten en taalscholen in bibliotheken en buurthuizen.
- Alle peuters kunnen gebruik maken van betaalbare voorschoolse opvang.
- De invoering van het passend onderwijs is nog niet geslaagd. Het is voor kinderen en ouders vaak moeilijk om de juiste hulp te krijgen. De gemeente gaat strenger toezien of alle scholen wel de nodige voorzieningen treffen voor leerlingen, zodat ieder kind met plezier naar school kan gaan.
- De gemeente onderzoekt wat er nu gebeurt met scholieren en studenten die 'thuiszitten' omdat er geen passende plek voor hen gevonden kan worden of omdat zij niet in staat zijn om naar school te gaan. Met deze kennis kan de gemeente proactief bijdragen aan een nieuw programma waar deze groep elkaar kan ontmoeten, activiteiten kunnen doen en talenten kunnen blijven ontplooiën zonder de schoolse druk.

- De schoolwijkagent keert terug op middelbare scholen. Een agent die de school en de leerlingen kent, een vertrouwensband met hen opbouwt, en regelmatig langskomt om op een laagdrempelige manier te praten over bv. drugs, wapens, loverboys en (cyber)pesten kan veel leed voorkomen en zorgen voor een veiligere en betere sfeer op scholen.
- Natuur- en Duurzaamheidseducatie is niet alleen gericht op basisscholieren, maar ook op middelbare scholieren, beroepsonderwijs en volwassenen.

Cultuur en erfgoed voor iedereen toegankelijk

Creativiteit en vrijheid zijn kernwaarden van een open samenleving. Kunst en cultuur vormen een onmisbare basis voor een leven in vrijheid, waarin nieuwe wegen kunnen worden verkend en mensen zich ten volle kunnen ontplooiën. Kunst en cultuur zetten aan tot reflectie, maken emoties los, ontroeren en ontregelen. Ze wijzen de weg naar transformatie, verandering en innovatie die de samenleving nodig heeft om te overleven en te bloeien. We willen nadrukkelijk de cultuursector betrekken bij maatschappelijke vraagstukken.

- Er komt een Leidse cultuurpas voor mensen met een smalle beurs. Hiermee kunnen zij gratis musea bezoeken of meedoen aan culturele activiteiten, zoals het volgen van muziek- of danslessen.
- De Lakenhal wordt gratis toegankelijk voor alle Leidenaren.
- Het Lucas van Leyden fonds blijft zorgen voor kunst in de openbare ruimte, met name in de wijken buiten het centrum. Daarnaast zet het fonds zich in voor het tentoonstellen van kunst in Leidse ondernemingen. Ook zet het fonds zich in voor diversiteit en inclusie in kunst en cultuur. Iedereen moet zich kunnen herkennen in kunst.
- Leiden koopt het Pesthuis en geeft het een maatschappelijke/culturele bestemming.
- Het budget voor kunst, cultuur en erfgoed wordt structureel verhoogd, niet alleen om meer te kunnen programmeren, maar ook om de Fair Practice Code voor eerlijke beloning in de culturele sector te kunnen realiseren.
- Cultuurbudgetten worden nu voor een te groot deel besteed aan grote en dure instellingen en panden, vaak in het centrum. Er is meer geld nodig voor de ondersteuning van laagdrempelige cultuur, juist ook in de wijken.
- Kleine culturele instellingen, organisaties voor amateurkunst, makers en artiesten komen in aanmerking voor cultuursubsidies en krijgen hulp bij het aanvragen van subsidies.
- Instellingen die cultuursubsidies van de gemeente krijgen, zetten bij hun activiteiten geen levende dieren in.
- De toegankelijkheid van theaters, bibliotheken en cultuurcentra voor mensen met een functiebeperking wordt verbeterd.
- De gemeente faciliteert broedplaatsen voor (amateur-)kunstenaars, creatieve starters en duurzaam ondernemerschap.
- Bij nieuwe kunst in de openbare ruimte wordt de voorkeur gegeven aan kunstenaars uit de regio. Bestaande kunst in de openbare ruimte wordt op een creatieve wijze beter onder de aandacht gebracht van inwoners, bijvoorbeeld door podcastwandelingen of apps.
- Musea zijn minstens één dag in de week gratis toegankelijk voor inwoners van de gemeente.
- Er wordt proactief gezocht naar samenwerkingen met diverse partners uit het culturele domein om op een creatieve wijze mee te denken over de uitdagingen in onze maatschappij.
- Adviescommissies voor bijvoorbeeld de selectie van kunstenaars voor gemeentelijke kunstopdrachten of de verdeling van cultuursubsidies hebben een diverse samenstelling met betrekking tot gender, etniciteit en leeftijd.

- Leiden investeert in behoud en heropening van voldoende openbare bibliotheken. De wijkfunctie van bibliotheken wordt versterkt.
- Leiden bevordert het leesplezier onder kinderen en jongeren, bijvoorbeeld door activiteiten te organiseren in bibliotheken.
- De gemeente stimuleert deelname aan kunst en cultuur in het bijzonder onder doelgroepen die hiervan weinig gebruik (kunnen) maken, onder wie (kinderen van) mensen met een laag inkomen en mensen met een functiebeperking of chronische ziekte.
- Leiden bevordert de herbestemming van monumenten. Sloop van (cultuur)historisch waardevolle of beeldbepalende panden dient voorkomen te worden.
- De gemeente steunt initiatieven om het erfgoed van migranten in Leiden zichtbaar te maken.

10 Samen, eerlijk en open

Democratie, bestuur en privacy

Privacy is een groot goed

en Leiden zet zich actief in voor de bescherming daarvan. De Partij voor de Dieren wil dat we in Leiden werken aan een groene en gezonde gemeente, waarbij zoveel mogelijk wordt samengewerkt met inwoners en organisaties bij de voorbereiding van gemeentelijke besluiten.

Sterke lokale democratie

Betrokkenheid van inwoners wordt steeds belangrijker. Veel mensen willen meebeslissen over hun stad of buurt. Helaas komt participatie in Leiden vaak onvoldoende uit de verf en worden de initiatieven, de plannen of de zorgen van inwoners niet of onvoldoende meegewogen bij beslissingen van het gemeentebestuur. De Partij voor de Dieren wil dat Leiden positieve, concrete oplossingen van inwoners voor hun leefomgeving serieus neemt en zo mogelijk actief ondersteunt. Denk daarbij aan initiatieven als lokale energieopwekking, aanleg van groen en zorg in de buurt.

- Participatie gaat op de schop. In plaats van plannen maken voor inwoners, maken we plannen mét inwoners.
- Het raadgevend referendum krijgt een plaats bij belangrijke besluiten, zoals grote bouwprojecten of een gemeentelijke herindeling. Ook maken we wijk referenda mogelijk.
- Gemeentelijke plannen waarvoor een vergunning nodig is worden duidelijk en op tijd aangekondigd. Deze aankondigingen zijn niet alleen digitaal, maar ook in huis-aan-huisbladen en op de werklocatie zelf, denk bijvoorbeeld aan een lint om bomen die worden gekapt.
- De gemeente staat positief tegenover inwonersinitiatieven die passen binnen een leefbare en diervriendelijke gemeente en ondersteunt deze waar mogelijk.
- Er komt één gemeentelijk loket dat alle klachten coördineert. Tijdens de nacht en in het weekend is het klachtenloket ook bereikbaar voor meldingen van overlast en overtredingen.
- Er komt een sociaal statuut waarin de gemeente met woningcorporaties en huurdersverenigingen bindende afspraken maakt over rechten van bewoners bij ingrijpende ontwikkelingen waarbij herhuisvesting aan de orde is.
- Leiden versterkt lokale initiatieven en de vorming van inwonersgroeperingen (zoals wijk/dorpsraden en buurtverenigingen). Deze worden actief betrokken bij besluiten over de buurt.
- Er komt een kinder- of jeugdraad, die de gemeenteraad gevraagd en ongevraagd van advies kan voorzien.
- Leiden stelt een gemeentelijke ombudsfunctie en kinderombudsfunctie in.
- Demonstreren is een grondrecht. De aanmeldingsplicht voor kleine demonstraties wordt afgeschaft. Voor demonstraties naar aanleiding van actuele gebeurtenissen wordt de aanmeldtermijn verkort.
- Sterke, onafhankelijke, lokale media zijn van groot belang voor de inwoners van Leiden. Hier wordt niet op bezuinigd. Er wordt meer geld vrijgemaakt om de uitzendingen toegankelijk te maken voor mensen met een auditieve beperking. Om onafhankelijke (onderzoeks-)journalistiek te bevorderen komt er een breed toegankelijk lokaal mediafonds.
- Leiden krijgt een kinderburgemeester die de belangen van minderjarigen (ruim 15% van de Leidse bevolking) vertegenwoordigt.

Transparant bestuur

Vertrouwen in de lokale overheid wordt geschaad door ondoorzichtige besluitvorming, geheime afspraken, achterkamertjes en ondemocratische samenwerkingsverbanden. Leiden zet in op een open en transparant bestuur waarbij vertrouwen in inwoners het uitgangspunt is.

- In principe is alle gemeentelijke informatie openbaar en digitaal beschikbaar. Het college en de raad zijn uiterst terughoudend bij het opleggen van vertrouwelijkheid of geheimhouding.
- Er komt een gemeentelijk, openbaar lobbyregister. Bij raadsvoorstellen en beleidskaders wordt standaard vermeld welke betrokkenheid lobbyisten en belangenbehartigers op de voorstellen hebben gehad. Het college rapporteert jaarlijks over het lobbyregister.

- De afspraken die gemaakt worden tijdens de formatie van het college worden openbaar gemaakt.
- Gemeentelijke communicatie wordt begrijpelijker, toegankelijker en sneller.
- Inwoners die niet uit de voeten kunnen met digitale middelen, kunnen voor gemeentezaken terecht bij een fysieke balie in het stadhuis. Communicatie per post blijft mogelijk, net als het contant betalen op het stadhuis.
- De democratische controle op samenwerkingsverbanden met andere gemeenten of organisaties, de zogenaamde gemeenschappelijke regelingen, is een punt van zorg en wordt verbeterd.
- Leiden zoekt actief regionale samenwerking op het gebied van klimaat, natuur en milieu, en zorgt ervoor dat democratische controle door de gemeenteraad is gewaarborgd.

Het recht op privacy

De vrije persoonlijke levenssfeer en privacy van inwoners is ontzettend belangrijk. Helaas zien we dat dit steeds meer onder druk komt te staan. De Partij voor de Dieren wil dat de privacy van inwoners gerespecteerd wordt.

- Met inzet van gemeentelijk cameratoezicht wordt uit privacyoverwegingen zeer terughoudend omgegaan. Het mag alleen tijdelijk en onder strikte voorwaarden, zoals een maximum bewaartermijn voor de camerabeelden.
- Advertentieboarden met gezichtsherkenning of andere 'slimme' camera's worden verboden.
- De gemeente gaat uiterst voorzichtig om met persoonsgegevens. Het opslaan van gegevens en het gebruik hiervan mag alleen voor concrete, afgebakende doelen en als er een wettelijke grondslag toe is.
- Online monitoring van inwoners wordt tot het minimum beperkt en gebeurt volgens duidelijke richtlijnen. De gemeente gebruikt geen nep-accounts op sociale media.
- De gemeente gebruikt geen algoritmes waarbij computers besluiten nemen over mensen zonder menselijke inmenging. Algoritmes worden alleen gebruikt daar waar de werking ervan transparant is.
- Leiden verbiedt wifi-tracking van inwoners in de openbare ruimte.
- Leiden geeft inwoners inzicht in wie toegang heeft tot hun door de gemeente verwerkte persoonsgegevens en informeert inwoners actief over hun recht op inzage, correctie en verwijdering.